

MĂRTURII GENEALOGICE PENTRU ISTORIA FAMILIEI TĂUTU (I)

Ștefan S. GOROVEI*

1. ARBORELE GENEALOGIC DE LA BOTOȘANI

Acum vreun sfert de secol, profesorul Ioan Murariu (1937-2011) – băcăuan după ședere, dar botoșănean după naștere – mi-a propus să prezentăm împreună, la unul dintre primele simpozioane de genealogie de la Iași, un arbore genealogic al familiei Tăutu, descoperit de el în arhivele din Botoșani. Propunerea nu venea deloc întâmplător: cu încă un sfert de secol înainte, ne întâlnisem în sălile Facultății de Istorie de la Iași, el în ultimul an de studii, iar eu în primul; atunci, în primăvara lui 1967, am citit, în cadrul Cercului de Istorie Medievală coordonat de profesorul Vasile Neamțu, prima mea comunicare științifică, despre marele logofăt Ioan Tăutu¹; acum, fostul meu coleg venea cu o mărturie a aducerii aminte a acelei

* Academia Română – Filiala Iași, Centrul de Istorie și Civilizație Europeană.

Comunicare prezentată în ședința din 12 decembrie 2017 a Filialei Iași a Comisiei Naționale de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române [CNHGS-I].

¹ Textul (*Ioan Tăutu, mare logofăt al Moldovei*) a fost prezentat, mai apoi, la sesiunea anuală a cercurilor științifice studențești (1968) și inclus în *Caietele selective ale Cercurilor științifice studențești* (multigrafiate), Iași, 1969 (18 p.); din el s-a dezvoltat teza de licență (*Ioan Tăutu, mare logofăt al Moldovei. Studiu monografic*), susținută în sesiunea iunie 1971. Interesul meu pentru acest personaj și pentru istoria familiei Tăutu a rămas constant, materializându-se, de-a lungul anilor, în diverse studii și comunicări (unele tipărite cu întârziere, altele încă nepublicate): *Mănăstirea Trestiana*, în *MMS*, XLIV, 1968, 9-10, p. 562-568; *Biserica de la Bălinești*, în *MMS*, LII, 1976, 1-2, p. 109-119; *Une ancienne famille moldave: le logothète Tăutu et sa descendance*, în *12. Internationaler Kongreß für genealogische und heraldische Wissenschaften, München 1974. Kongreßbericht. Band G*, Stuttgart, 1978, p. 157-163; *Activitatea diplomatică a marelui logofăt Ioan Tăutu*, în „Suceava. Anuarul Muzeului Județean”, V, 1978, p. 237-251; idem, *Ioan Tăutu logofătul*, în „Magazin Istoric”, XXVII, 1993, 9, p. 49-55; *Contribuții la genealogia familiilor Tăutu și Callimachi*, în *AȘUI*, s. n., *Istorie*, LIX, 2013, p. 99-109; *Un tablou votiv și o necropolă familială. Biserica logofătului Tăutu de la Bălinești*, în *AP*, XI, 2015, 1, p. 7-30; *O biserică (mănăstire) ieșeană care nu a existat*, în *Monumentul XVI. Lucrările celei de-a XVI-a ediții a Simpozionului Național Monumentul – Tradiție și viitor*, Partea 1, volum coordonat de Mircea Ciubotaru, Aurica Ichim și Lucian-Valeriu Lefter, Editura Palatul Culturii, Iași, 2015, p. 135-144; *Identitate și memorie istorică. Familia Tăutu*, comunicare la cel de-al XII-lea Congres de Genealogie și Heraldică (Iași, 15-18 mai 2003), în curs de publicare în *Elitele românești. Istorie și genealogie. Omagiu istoricului Mihai Cojocariu* (Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2018, Cristian Ploscaru editor); *Mobilitatea populației și memoria familială. Cazuri ieșene*, comunicare la Sesiunea Facultății de Istorie din cadrul Zilelor Universității „Alexandru Ioan Cuza” (Iași, 27 octombrie 2017), în curs de publicare în *Politică și relații internaționale în istoria românilor. Omagiu Profesorului Gheorghe Cliveti* (Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2018, Gabriel Leancă editor). Needitată: *Familie, patrimoniu, viață cotidiană: izvodul diacului Gavril Tăutu*

activității studențești. După o scurtă discuție și câteva sugestii cu privire la datare și eventualul autor, i-am înscris comunicarea în programul simpozionului (III, iunie 1992, secțiunea *Izvoare genealogice*), dar mai mult decât o foarte sumară prezentare și transcrierea arborelui nu ne-a putut da. Îndreptând ceea ce era de îndreptat și redesenând arborele în vederea culegerii în tipografie, i-am publicat această contribuție, pe care am socotit-o deosebit de interesantă, în primul volum al „Arhivei Genealogice” din 1994². Profesorul Murariu a primit fără rezerve sugestiile mele, acceptând presupunerea că arborele „a fost alcătuit spre sfârșitul secolului XVIII, de către (sau pentru) un *Constantin Tăutu*, trecut în arbore ca ultim descendent” al marelui logofăt³. Însă această atribuire nici nu a fost sprijinită documentar, nici nu este, aparent, singura posibilă.

De atunci și până astăzi, nimeni nu a supus acest document – pe care, în amintirea descoperitorului, și pentru a simplifica lucrurile, îl voi numi *arborele „Murariu”* – analizei necesare pe de o parte identificării autorului și, implicit, stabilirii unei date aproximative, iar pe de altă parte, examinării cunoștințelor în materie de istorie familială de care dispunea autorul (comanditarul) și proporției în care acest arbore reflectă realitățile genealogico-familiale ale epocii în care a fost realizat. Formula propusă în 1992 a rămas unică, fiind acceptată ca atare⁴. A venit vremea să mă întorc la acest document pe care-l socotesc de excepție.

Desigur că rezolvarea nici unei probleme importante a istoriei aceluși timp nu atârână de identificarea autorului sau comanditarului arborelui genealogic al Tăutuleștilor: în discutarea *marilor probleme*, care atrag lumea noastră academică, el poate să rămână cu paternitate incertă sau chiar anonim. Chestiunea capătă, însă, importanță atunci când urmărim persistența (sau eventual renașterea) conștiinței de neam, a memoriei familiale, a interesului pentru cunoașterea strămoșilor și a înrudirilor, a mândriei de a purta un nume strălucit, precum și încercarea de a sprijini accesul spre cercurile mai înalte ale Puterii prin etalarea nobleței de vechime. Întinderea (pe șapte-opt generații) și amploarea sa (vreo sută de persoane) nu pot să nu genereze întrebări cu privire la scopul alcătuirii sale: **la ce și cui a folosit acest document?**

De fapt, cele două întrebări trebuie să meargă împreună, conform dictonului latin care unifică răspunsurile: **is fecit cui prodest** (*acela a făcut, cui îi folosește*). Este evident că „is” nu poate fi decât o persoană care era în viață la vremea redactării documentului; or, din ultima generație (a opta) este o singură persoană, Ioniță Volcinschi „ot Cincău”, iar precedentă, a șaptea, este reprezentată de 24 de persoane nominalizate (16 bărbați și opt femei); în câteva cazuri, sunt menționați, de-a valma, *frați și surori*, fără să se dea nume. Cred că nu greșim dacă, din capul locului, vom restrânge aria de căutare doar la bărbații purtători ai numelui Tăutu. Iar aceștia sunt în număr de opt: frații **Neculai, Dumitraș, Andrei, Coste și Ion Tăutu**, fiii unui Sandu Tăutu⁵; și, din altă ramură, verii lor de gradul al treilea: **Constantin Tăutu**, fiul

(1641), comunicare în ședința din 14 octombrie 2003 a CNHGS-I – cf. *Buletinul Institutului Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”*, V, 2003, 10-12, p. 14 (cu un titlu scurtat).

² Ioan Murariu, *Un vechi arbore genealogic al familiei Tăutu*, în *ArhGen*, I (VI), 1994, 1-2, p. 161-162 + două planșe. Documentul se află la SJAN Botoșani, sub cota P. XVI/9.

³ *Ibidem*, p. 161.

⁴ Cf., de exemplu, Cristian Ploscaru, *Nobility and Power in Moldavia at the Beginning of the 19th Century*, în „Transylvanian Review”, XIX, Supplement 5:2, 2010, p. 213 (notele în p. 222).

⁵ Ioan Murariu, *op. cit.*, planșa I; aceștia aparțin ramurii de la Nepolocăuți, care a stăpânit și la Antilești (Suceava).

lui Toader Tăutu și frații **Grigore Tăutu postelnicul** și **Ion Tăutu**, fiii lui Dumitraș Tăutu⁶. „Is” este unul dintre aceștia.

Purcedem, așadar, la analiza mai ascuțită a documentului. Nu-mi pot propune, firește, o analiză exhaustivă: aceasta ar însemna, de fapt, refacerea spiței generație cu generație, ramură cu ramură, încrângătură cu încrângătură. Verificarea se poate face, cu ușurință, având la îndemână tezaurul pe care Teodor Balan l-a adunat în volumele minunatei sale colecții de *Documente bucovinene*. Aici, însă, reflectorul analizei trebuie îndreptat spre alte aspecte, pentru care stricta corectitudine genealogică nu atârnă foarte greu. Spunând aceasta, nu vreau câtuși de puțin să minimalizez importanța temeiurilor documentare ale spiței: spun doar că ele există și rezistă controlului pentru tot ceea ce privește răstimpul de pe la mijlocul veacului al XVII-lea încoace.

Prima observație categorică posibilă țintește, însă, o negație: la ce **nu a folosit** acest document. După informațiile pe care le-a înmagazinat și le-a prezentat, arborele „Murariu” n-a fost alcătuit în vederea vreunei împărțiri de pământuri, a vreunei ieșiri din indiviziune, a susținerii vreunui mare proces în care s-ar fi dezbătut curgerea stăpânirii pe diversele ocini transmise din moștenirea lui Ioan Tăutu „vel logofăt la Ștefan voievod [în] 6988”. Nicăieri nu se vede vreo însemnare de genul acelor care acoperă spițele de neam alcătuite în vederea unor asemenea împărțiri, arătând cotele-părți care reveneau succesorilor din proprietatea inițială (după sistemul *a treia parte din a cincea parte din a șaptea parte din jumătatea de sus!*). Genealogia curge mai degrabă ca o povestire, în care generațiile se înșiră, una sub alta, după amintirile povestitorului.

A doua observație privește corectitudinea celor prezentate. Se poate spune că, în general, genealogistul nostru cunoștea istoria neamului său și cred că putem întrevedea și de unde și-a cules informațiile. Prima secvență a genealogiei provine din tabloul votiv al bisericii de la Bălinești, unde marele logofăt este însoțit de soția sa și de trei copii, numiți Pătrașco, Ioan și Nastasia. Însă la aceștia el a adăugat – ca urmare a unei confuzii pe care documentele o înlesnesc, în adevăr – pe Mihai Tăutu, care ar fi fost „vel logofăt la Bogdan voievod 7020” și căruia îi atribuie nu mai puțin de nouă copii: trei băieți și șase fete. Aici i-au lipsit informațiile precise: a avut la dispoziție doar unele documente la care a adăugat amintiri de familie. Este evident că o persoană care a trăit în vremea lui Bogdan al III-lea (1504-1517) nu putea fi socrul lui Toader Boul care și-a pierdut viața sub securea călăului lui Ștefan Tomșa un secol mai târziu, în 1615, și cu atât mai puțin al lui Toader Paladi, mare dregător în 1662-1683! Dar, plasată în cronologia corectă, secvența **Mihai Tăutu socru** → **Toader Paladi ginere** este reală și e clar că genealogistul s-a bizuit pe documente, dar din acelea mai târzii, pe care n-a știut sau n-a mai putut să le înțeleagă și să le interpreteze.

În realitate, marele logofăt **Ioan Tăutu** nu este tatăl unui Mihai și bunicul lui Zaharia, ci spița neamului a continuat prin **Pătrașco**, al cărui fiu **Ioan**, atestat între 1540 și 1562, a fost tatăl fraților Zaharia, Mărica și Toader, care în 1601 stăpâneau împreună Bălineștii⁷. Documentul care vorbește despre această stăpânire *încă în indiviziune* nu dă numele tatălui acestor trei frați, ci spune doar că ei erau „feciorii Tăutului ce-au fost logofăt mari”; de aici și încurcătura genealogistului, care i-a așezat ca fii ai unui mare logofăt, e drept, dar cu numele

⁶ *Ibidem*, planșa II; aparțin posterității lui Pătrășcan Tăutu.

⁷ *DIR*, XVII/1, Editura Academiei, București, 1952, p. 14, nr. 20 (18 iunie 1601).

... Mihai! În realitate, Mihai Tăutu era nu tatăl lui Zaharia, ci fiul său. El a fost, la un moment dat, pârcălab de Hotin, ceea ce explică apariția unui Tăutu cu această dregătorie, însă rău plasat ca fiu al lui Mihai. Confuzia a fost ușurată și de faptul că, începându-și activitatea ca uricar (pisar, scriitor de documente), acest Mihai – numit uneori și *Drăgan* – a fost cunoscut mai ales cu apelativul *logofăt*.

În legătură cu această situație, trebuie făcută aici observația că mai toți Tăutuleștii acestor generații apar în documente ca *logofeți*, uneori chiar ca *mari logofeți*, ca și cum ar fi vrut să transforme dregătoria înaintașului lor într-un titlu cu valoare ereditară.

Eliminând inversarea abia semnalată, precum și surplusul de copii, rămân cei trei stăpâni de la Bălinești. Faptul că genealogistul se încurcă la filiația Zaharia → Mihai mi se pare explicabil, dar, pe de altă parte, observ că a trecut bine pe cei doi băieți ai lui Toader (Lupul și Isac; au mai fost și câteva fete), precum și pe fiul Măricăi, care, în adevăr, a preluat numele de familie al mamei sale, numindu-se Gavril Tăutu⁸.

Putem accepta că omul nostru s-a descurcat onorabil, date fiind piedicile și capcanele pe care documentele le așează în calea reconstituirii acestei spițe. Mai departe, însă, îl vedem îndreptându-și atenția în două direcții. Mai întâi, el acordă o atenție deosebită înruderilor cu neamuri boierești importante și nu uită să treacă nici unul din aceste nume mari cu care se înrudea prin strămoși comuni – Cantacuzino, Sturza, Paladi, Conache, Moțoc, Razu. Posteritatea lui Toader Paladi, căsătorit cu Antimia, fiica lui Mihai Tăutu, e aproape perfect redată⁹, fără să se omită nici căsătoria nepotului omonim cu „Domnița lui Cantemir voievod”. Se poate spune că, în această secțiune, autorul genealogiei dă mai multă atenție neamurilor însemnate decât membrilor familiei Tăutu, pe care îi trece ușor (ca ramura de la Antilești-Nepolocăuți, unde le știe totuși și ascendențele feminine: Turculeț, Dubău, Mălai), îi trece la grămadă („frați și surori”) sau îi omite pur și simplu (omite toată ramura lui Simion, toată ramura lui Ieremia de Vilaueca din care vin cei de la Ivancăuți etc.). Dintre aceste omisiuni, una este deosebit de stranie și asupra ei trebuie să ne oprim puțin.

Tocmai la vremea când se compunea acest arbore genealogic, era în plină ascensiune ramura lui Simion Tăutu, fostul vornic de Suceava, o personalitate puternică și interesantă asupra căreia sper să pot reveni¹⁰. La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, trei dintre fiii lui Simion sunt în Moldova, doi dintre ei bucurându-se de mare vizibilitate – Gheorghe, vornic de poartă (foarte des menționat ca hotarnic) și Ioan (sulger, ban, vornic). Gheorghe a murit în 1802, dar Ioan a mai trăit încă un sfert de veac, a avut un rol important în restaurarea domniilor pământene și este ctitorul nou al bisericii cu hramul Bunevestiri din Muntenime¹¹ (mahala în care își cumpărase case încă din 1787¹²). Poate fi de înțeles lipsa

⁸ Despre el și urmașii săi: Ștefan S. Gorovei, *Familie, patrimoniu, viață cotidiană: izvodul diacului Gavril Tăutu (1641)*, cit. (*supra*, nota 1).

⁹ V., pentru comparație, Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce. Studiu prosopografic*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2015, p. 463 și notele 14-16.

¹⁰ Cf. Ștefan S. Gorovei, *Sub două „administrații”. Vornicul Simion Tăutu și familia sa*, comunicare în cadrul celui de-al XVIII-lea Congres Național de Genealogie și Heraldică, Iași, 10-12 mai 2018.

¹¹ Cf. Sorin Iftimi, *Cercetări privitoare la istoria bisericilor ieșene. Monumente, ctitori, mentalități*, ediția a 2-a, Editura Doxologia, Iași, 2014 (prima ediție: Editura Trinitas, Iași, 2008), p. 129-143.

¹² Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași, VIII. Acte interne (1781-1790)*, editate de ~, Editura Dosoftei, Iași, 2006, p. 546, nr. 432. V și Iuliana Brătescu, *Mahalaua Muntenimii. Iașii de la jumătatea secolului al XVII-lea până la 1831*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2016, p. 447.

ramurilor mai îndepărtate și desigur mai sărace din Bucovina – pentru sărăcirea lor, este exemplar cazul celor trei Tăutulești veniți în Moldova la 1806 și deveniți locuitori ai satului Scoposeni, expus cu alt prilej¹³; dar absența celei mai proeminente figuri a purtătorilor numelui din acea vreme pare de neînțeles. Totuși, îmi pare că ea răspunde unei aluzii dintr-o scrisoare a comisului Ionică Tăutu, fiul lui Gheorghe, vornicul de poartă și deci nepotul de frate al vornicului Ioan Tăutu: în 1829, pe când spera să obțină tronul Moldovei în urma mazilirii lui Ioniță Sandu Sturza, el scria de la Constantinopol unchiului său matern, Ilie Ilschi de la Crasna, aceste rânduri¹⁴:

...sânt unii carii, fără să știe ce zic, clevetesc că familia noastră nu s-ar trași di-a dreptul din Tăutul logofătul, și că noi am răpit aciastă poreclă. Deci, negreșit, cei ce nu mă vor vre, vor alerga la acest clenci fără temei. Pentru aceia, las de o parte că moșiile Bălileștii – în care este bisărica și portretul Tăutului – și Comăneștii și Cerchejării și alte părți a vechiului Tăutul, au venit di-a dreptul păn-la tatul tătâni-meu; dar am documenturi, hrisoave vechi și noi, asupra niamului. Fiind, însă, că acele documenturi sânt închisă, încât nu poci rânduî acum a să deșchide, însămnenez că asămine documenturi ave și răposat unchiul meu, vornic I. Tăutul, care acum trebui să fie în mâna verilor Tăutulești. Cătră acestia, și ceia ce este mai mult, unchiul meu Costachi Tăutul ave asupra niamului atestat latinesc a Înpărăției Nemțăști, de care și unchiul vornic Tăutul au fost luat copie adiverită la 1821, încât a acelui atestat¹⁵ orighinalul este la mătușa în Comănești, și copiiia trebui să fie la d. vărul Vasile Tăutul.

Documentele enumerate de comisul cărvunar există cu adevărat, unele dintre ele au și fost publicate, nu despre ele avem a discuta; ci ne interesează doar faptul că această scrisoare atestă existența unui zvon sau a unei opinii care nega lui Simion Tăutu calitatea de membru al neamului Tăutuleștilor. Este adevărat că ascendența lui Simion pare înnegurată, dar o uzurpare a numelui este exclusă, iar argumentele enunțate de comis sunt deocamdată suficiente.

Toată atenția autorului se concentrează la ramura lui Pătrășcan Tăutu, vornicul de Câmpulung cunoscut pentru relațiile sale cu lumea polonă; aici, genealogistul nostru notează până și pe urmașii fetelor (măritate cu Potlog, Volcinschi, Mălai/Isar, Giurgiuvan, Tomozei). Tot aici, el notează cu năduf că o fată – vară primară a tatălui său! – s-a măritat cu „un țaran din Grămești”!

De aceea, cred că trebuie să acceptăm că autorul sau/și beneficiarul arborelui „Murariu” aparține posterității lui Pătrășcan Tăutu. Dintre cei prezenți în arbore, atenția se îndreaptă către Constantin Tăutu, dar și către vărul său de-al doilea, Grigore postelnicelul, amândoi strănepoți ai lui Pătrășcan.

Analizând argumentele care ar putea să cântărească mai greu în identificarea autorului/beneficiarului, nu pot trece cu vedere un amănunt care mi se pare foarte important.

¹³ Ștefan S. Gorovei, *Mobilitatea populației și memoria familială. Cazuri ieșene*, cit. (*supra*, nota 1).

¹⁴ Ionică Tăutul, *Scrieri social-politice*, cuvânt înainte, studiu introductiv, note <de> Emil Virtosu, Editura Științifică, București, 1974, p. 268-269.

¹⁵ Atestatul din 18 noiembrie 1789 a fost publicat de Artur Gorovei (*Documente tăutulești*, în „Junimea Literară”, XIII, 1924, 5-6, p. 220-221, nr. 14). Originalul a rămas în posesia urmașilor de la Comănești, ajungând până la preotul Aurelian Tăutu (1874-1955) din Siret; nepotul de fiică al acestuia, Aurelian Simionescu (1923-2004), profesor la Politehnica ieșeană, l-a depus la biserica din Bălănești, împreună cu hrisovul dat de Alexandru vodă Mavrocordat în 1786 fiilor lui Simion Tăutu, document publicat de Mihai Costăchescu, în „Ioan Neculce. Buletinul Muzeului Municipal din Iași”, III, 1923, p. 115-116, nr. XC (cu luna noiembrie) și, în rezumat, de Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 220, nr. 11 (cu luna august).

Transcrierea arborelui genealogic după metoda obișnuită – în vederea publicării – a ocultat involuntar mesajul pe care se pare că autorul lui a vrut să-l transmită, iar imaginea care s-a putut reproduce în revistă¹⁶, cu mijloacele tehnice de atunci, nu este decât un fragment în care acest mesaj nu se poate cu nici un chip surprinde. În realitate, spița este desenată aproximativ sub forma unui copac, având la rădăcină pe bătrânul mare logofăt de la 1500 și cu generațiile care descind din el prezentate în formă urcătoare (**Fig. 1**¹⁷). Diversele ramuri se desfac *pe margini*, dar o linie dreaptă merge, „urcă”, din tată-n fiu, de la marele logofăt până la personajul din vârful copacului: iar acesta este Constantin Tăutu, fiul lui Toader, nepotul lui Sandu și strănepotul lui Pătrășcan Tăutu. E ca și cum ar spune: iată, în linie directă, singurul și adevăratul urmaș al logofătului din vremea lui Ștefan cel Mare sunt eu, cel care mă aflu în vârful copacului.

Această observație fiind făcută, i se adaugă alte câteva, culese de-a lungul timpului și care abia acum își pun în lumină importanța. Am vorbit mai înainte despre documentul din 18 iunie 1601 prin care fraților Zaharia, Toader și Mărica, copiii lui Ioan Tăutu, li s-a confirmat stăpânirea asupra satului Bălinești „unde au fost curte bătrânului marelui logofăt Tăutului”. Actul respectiv nu s-a păstrat în original, ci doar într-o tălmăcire „de pe sârbii”, realizată de „Procopie Golăescul uricar gospod și dascal gospod” pe la 1760-1770; de pe această traducere, în 1792 s-a făcut o copie, care apoi a dat încă una! Dintre cele două copii datate 1792, una a ajuns în arhiva Mănăstirii Văratice¹⁸ (care stăpânea o parte din Bălinești), iar cealaltă s-a aflat, împreună cu alte acte privind același sat și aceeași familie, „în păstrarea” lui Th. Codrescu, fiind editată în cunoscuta sa colecție¹⁹. Diferențele dintre cele două copii sunt minime²⁰ și ele nu alterează ceea ce ne interesează aici, adică mențiunea finală²¹:

Acest suret este scos de pe un suret ci este la mini, mai giosul iscălit, cari este scos de pe matcă, aflându-s(e) la mini și nu să tăgăduiești. Și fiindcă log(o)f(ă)t(ul) Costandin Tăut arată că-i moșinaș, i-am dat acest suret și am iscălit. Chiriac Cărstianu sârdar. 1792 fev. 29.

Așadar, la 1792 un Constantin Tăutu se declara „moșinaș” al Tăutuleștilor de la 1601 și – fără să fie implicat în vreun fel în succesiunea acestora la Bălinești – a cerut de la posesorul actului o copie.

În șirul documentelor care povestesc curgerea proprietății la Bălinești, urmează cartea lui Miron vodă Barnovschi din 3 iunie 1629²²; pe traducerea păstrată, ne întâmpină aceeași

¹⁶ Ioan Murariu, *op. cit.*, p. 162.

¹⁷ Mulțumesc și aici d-nei Rodica Crăcană, șefa SJAN Botoșani și colegilor Ina Chirilă și Constantin Timofte pentru bunăvoința cu care m-au ajutat să beneficiaz de această fotografie. Aceleași mulțumiri le adresez d-rei Elena Bedreag (pentru documentele de la București), d-nei Claudia Stoea (pentru documentul de la Turnu Severin), precum și d-lui Alexandru Pînzar, căruia îi datorez pregătirea pentru tipar a ilustrațiilor.

¹⁸ Astăzi la SJAN Iași, Mănăstirea Văratice, XIV/2; publicată în *DIR*, XVII/1, cit. (*supra*, nota 7), p. 14-15, nr. 20.

¹⁹ Theodor Codrescu, *Uricarul*, X, Tipo-Litografia Buciumului Român, Iași, 1888, p. 92-93. Nu cunosc actualul loc de păstrare a acestui exemplar.

²⁰ „Nicoară pisar” în *Uricarul*, dar „Nicoară pitar” în *DIR*; „Procopie Golăescul uricar gospod și dascal gospod” în *Uricarul*, dar „Procopie Golăescu uricariu gospod, dascal gospod” în *DIR* (unde „gospod” s-a tradus prin *domnesc*).

²¹ O reproduc după *DIR*, XVII/1, cit., p. 15.

²² Theodor Codrescu, *Uricarul*, X, cit., p. 93-95 (aici, p. 95); *DRH*, XX (1629-1631), volum întocmit de I. Caproșu <și> C. Burac, Editura Academiei Române, București, 2011, p. 107, nr. 99 (documentul a ajuns la Biblioteca „V. A. Urechia” din Galați).

explicație, datată tot în 29 februarie 1792: logofătul Constantin Tăutu, arătând că este „moșinaș”, a cerut aceluiași Chiriac Crăstian, păstrătorul originalului („matca”), să-i dea o copie (un suret). Același logofăt Constantin Tăutu păstra „matca” unui document din 1645, cu dania unui Toader Tăutu către Pătrășcan, fiul lui Mihai Tăutu²³. Toate aceste trei documente, care atestă interesul logofătului Constantin Tăutu pentru mărturiile relative la purtătorii numelui său (socotiți înaintașii săi) au fost publicate de păstrătorul lor, Theodor Codrescu, într-un volum al colecției sale, *Uricarul*.

Pe de altă parte, însă, în același volum din *Uricarul* și tot dintre documentele aflate în păstrarea lui Theodor Codrescu, a fost publicată²⁴ și porunca marelui vistiernic Iordache Ruset adresată la 27 iulie 1795 desetnicilor de la ținutul Sucevei (cel nou, firește, cu reședința la Fălticeni!) să nu-l supere cu plata deseatinii pe

Costandin Tăutul ci are carte gospod prin care îl adiverează că este socotit la rânduiala neamurilor, prin care carte hotărăște ca să scutească toate bucatele ce va avea drept a sale la slujba disetinii, atât stupi cât și sfini.

Simple coincidențe?! Faptul că toate aceste documente care menționează pe un Constantin Tăutu se aflau în posesia lui Codrescu ne îndrituiește să credem că ele proveneau din aceeași sursă, anume de la vreun membru al familiei²⁵. Dar tot Codrescu a publicat, în alt volum al colecției sale, și o carte domnească din 3 decembrie 1793 prin care Mihail vodă Suțu a hotărât ca un Constantin Tăutu, fiul lui Toader Tăutu, „să fie socotit în rânduiala neamurilor”²⁶. Ar fi prea mare potriveala să avem de-a face cu doi omonimi: mi se pare întru totul acceptabil că beneficiarul acestei „cărți gospod” din 1793 este tocmai acela care doi ani mai târziu, în 1795, va uza de ea pentru a fi scutit de plata deseatinii la stupi și porci.

Dacă este așa, și dacă pe baza acestor raționamente ne este permis să unificăm cei doi-trei purtători ai acelorași nume și prenume, înseamnă că logofătul Constantin Tăutu, cel care aduna acte despre vechii Tăutulești, avea în 1795 în ținutul Sucevei o proprietate pentru care era scutit de dări. Or, în adevăr, în acel ținut găsim un Constantin Tăutu stăpânind la 1803 în satul Rudești din ocolul Berhometele²⁷, rămas moștenire soției sale, Măriuța Tăutu, menționată ca atare în *Catagrafia* din 1820²⁸.

Prezența la Rudești contribuie decisiv la fixarea personajului nostru. În acel sat – pe lângă Grămești, Zamostea și Bălinești – era o mai veche stăpânire tăutulească²⁹, ai cărei

²³ Theodor Codrescu, *op. cit.*, p. 97-99 (aici, p. 99). În *DRH, XXVIII (1645-1646)*, volum întocmit de Petronel Zahariuc, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Cătălina Chelcu, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 173-175, nr. 222, documentul a fost editat după original, așa încât nota de pe copie nu mai apare!

²⁴ Theodor Codrescu, *op. cit.*, p. 107.

²⁵ În același volum se mai află trei documente care privesc familia Tăutu.

²⁶ Theodor Codrescu, *Uricarul*, VII, Tipografia Buciumului Român, Iași, 1886, p. 55-57; Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași, IX. Acte interne (1791-1795)*, editate de ~, Editura Dosoftei, Iași, 2007, p. 205, nr. 228 (cu indicația greșită că e în *Uricarul*, VIII).

²⁷ Theodor Codrescu, *Uricarul*, VII, cit., p. 243 (*Condica liuzilor din 1803*).

²⁸ *Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820-1845)*. XI. *Ținutul Suceava, Partea 1 (1820)*, volum editat de Marius Adumitroaei și Mircea Ciubotaru, introducere de Mircea Ciubotaru, Casa Editorială Demiurg Plus, Iași, 2017, p. 15, 332. V. și Cornelii Istrati, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1820*, editor ~, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011, p. 44.

²⁹ La 2 aprilie 1623, Ștefan vodă Tomșa întărea lui Mihai Tăutu, pârcălab de Hotin, părți în mai multe sate, între care jumătate din Rudești moștenită de la tatăl său, Zaharia Tăutu (Teodor Balan, *Documente bucovinene*, I,

„titulari” se regăsesc în arborele „Murariu”; astfel, la 1757, „Ștefan Tăutul, feciorul lui Ioniță Tăutul din Rudești ot ținutul Sucevei” vindea partea de sat moștenită de la tatăl său lui Dumitrașco Paladi mare vistiernic³⁰ (ruda sa, nepotul Antimiei Mihai Tăutu măritată cu Toader Paladi!). Conform spiței „Murariu”, Ștefan Tăutu este unchiul patern al postelnicelului Grigore Tăutu, al cărui frate, Ion, posedă și el pământ la Rudești, moștenit tot de la Ștefan și trecut în 1788 surorii sale Maranda³¹ (conform spiței, Zmaranda măritată Mălinescu). Însuși tatăl lui Constantin, Toader Tăutu, și sora sa Ileana (căsătorită cu Ioniță Mălai), copiii lui Sandu Tăutu și ai Gafiței³² Goian, aveau, prin moștenire, pământ și la Rudești (câte o optime de sat)³³.

După ce acest Constantin Tăutu de la Rudești a murit, părțile sale din acel sat – baștină și cumpărături – au ajuns a fi vândute în 1827 la mezat (cu 16.150 lei) pentru a i se achita datoriile; cum soția sa cerea și ea acoperirea zestrei, i s-a răspuns „să se mulțămască cu **venitul luat pe 10 ani**”, la care se mai adăugau 1500 de lei³⁴. Se deduce din acest document că Tăutu a murit în 1817 și că nu a avut urmași care să-i moștenească pământul.

Aici intervine un amănunt straniu.

Un testament redactat în 1857 (martie 27) ne înfățișează pe o păhărniceasă Maria Tăutu, din neamul Duculeștilor de la Huși, care scrie următoarele: „eu am fost căsătorită cu răpos[atul] pah[arnic] Costandin Tăotu și din împreună viețuire nu mi-a rămas nici un copil ca să-mi fie moștenitor, pentru că ei s-au săvârșit din viață mai înainte, iar eu **am petrecut în văduvie curgere de 40 ani până acum**”³⁵. Ea lasă suma de 10.000 de lei spitalului de la Sf. Spiridon, dorind a fi îngropată în cimitirul mănăstirii, alături de fratele său Grigoraș³⁶. Mitricile de la Sf. Spiridon arată, în adevăr, că acolo s-a îngropat Maria Tăutu, moartă la 4 decembrie 1858 în vârstă de 76 de ani. Este, desigur, aceeași persoană. Indicarea celor 40 de

Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1933, p. 185, nr. 89); aceasta înseamnă o **stăpânire care urcă în veacul al XVI-lea**, pe vremea când satul însuși încă nu este atestat documentar! Fiul lui Mihai, Pătrășcan Tăutu, primea la 1673 o danie la Rudești [*Colecția Achiziții Noi. Indice cronologic nr. 25, I (sf. sec. XIII - 1685)*], întocmit de Marcel Dumitru Ciucă <și> Silvia Vătafu-Găitan, Arhivele Naționale ale României, București, 2002, p. 201, nr. 2676]. În 1727, vornicul Ion Paladi – fiul Antimiei Tăutu – lăsa jumătate din Rudești fiului său Constantin, menționând că la Rugășeștii învecinați un sfert de sat rămânea verilor săi, fiii unchiului său Pătrășcan Tăutu (Ioan Antonovici, *Documente bărlădene*, II, Tipografia și Legătoria de Cărți Const. D. Lupașcu, Bârlad, 1915, p. 323). Un document din 1762 (poate cu dată eronată) arată cum au împărțit succesorii lui Pătrășcan Tăutu satele rămase de la acesta și de la soția sa, Alexandra Stroescu: frații Vasile și Toader Tăutu au primit o jumătate din Grămești și parte în Bălinești; frații Ion și Sandu Tăutu au primit trei sferturi din Rudești și un sfert din Ispas, iar ginerii Sandu Volcinschi și Grigoraș Potlog au luat la Sobraneț și Vancineț (Teodor Balan, *Documente bucovinene*, VI, Editura Casei Școalelor și a Culturii Poporului, București, 1942, p. 45, nr. 16). Sandu Tăutu este bunicul logofătului Constantin, iar Ion Tăutu este bunicul postelnicelului Grigore.

³⁰ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, V, Editura Ministerului de Instrucție, Stabilimentul Grafic I. V. Socec, București, 1903, p. 251, nr. 128.

³¹ Teodor Balan, *Documente bucovinene*, IV, Editura Mitropoliei Bucovinei, Tiparul „Mitropolitul Silvestru”, Cernăuți, 1938, p. 157.

³² Prenumele: *ibidem*, p. 150.

³³ *Ibidem*, p. 151 și 156.

³⁴ SJAN Iași, Condica K, 334, f. 104^r - 105^r (p. 201-203); sublinierea îmi aparține.

³⁵ *Urmașilor mei...*, I. *Testamente din anii 1859-1862*, antologie și precuvântare de Liviu Papuc și Olga Iordache, Editura Tipo Moldova, Iași, 2011, p. 49; sublinierea îmi aparține.

³⁶ *Ibidem*, p. 50. Rudele sale erau îngropate la biserica Sf. Nicolae din Huși.

ani de văduvie conduc la anul 1817 pentru moartea soțului ei, Constantin Tăutu. Numele soților și contextul cronologic par să îndemne la identificarea lui Constantin Tăutu cu fostul stăpân de la Rudești, pe care-l bănuim a fi autorul spiței, dar rangul de *paharnic* cu care îl pomenește văduva pare a se opune! N-am întâlnit, până la 1817, un paharnic Constantin Tăutu și de aceea mă întreb dacă nu cumva bătrâna văduvă va fi operat cu de la sine putere o ridicare în rang a soțului de atâta vreme răposat și, desigur, cu totul uitat în lumea cea nouă în care ea ajunsese să trăiască la mijlocul veacului...

*

L-am văzut pe logofătul Constantin Tăutu adunând la 1792 documente relative la diverși membri ai neamului său. Este el identic cu stăpânul de la Rudești? Sunt înclinat să răspund pozitiv³⁷, dar nu pot să nu observ că atât cartea domnească din 1793 și porunca marelui vistiernic din 1795, pe de o parte, cât și *Condica liuzilor* din 1803, *Catagrafia* din 1820 și documentul din 1827 nu dau acestui Constantin Tăutu de la Rudești nici un titlu. Or, „moșinașul” care aduna documente tăutulești este bine atestat *cu titlu* în toată această perioadă. Fără o căutare metodică, l-am găsit de-a lungul a nu mai puțin de 24 de ani, menționat ca *logofăt*, în **1792** (februarie 29³⁸), **1796** (ianuarie 18³⁹), **1800** (ianuarie 11⁴⁰) și apoi ca *logofăt de divan*, în **1809** (mai 6⁴¹), **1813** (iunie 30⁴²; iulie 10⁴³; noiembrie 25⁴⁴), **1814** (martie 19⁴⁵), **1815** (august 3⁴⁶; octombrie 25⁴⁷), **1816** (iunie 21⁴⁸, octombrie 18⁴⁹). Dispariția lui după această dată coincide cu moartea celui de la Rudești în **1817**. Aceste câteva atestări par a privi

³⁷ În indicii *Catagrafiei* citate (*supra*, nota 28; v. p. 380), editorii identifică pe **Costand(i)n Tăut(u)**, stăpânul moșiei, cu logofătul de divan.

³⁸ Pe documentul din 18 iunie 1601 [Theodor Codrescu, *Uricarul*, X, cit. (*supra*, nota 19), p. 93 și *DIR*, XVII/1, cit. (*supra*, nota 7), p. 15, nr. 20] și pe documentul din 3 iunie 1629 [Theodor Codrescu, *Uricarul*, X, cit., p. 95 și *DRH*, XX, cit. (*supra*, nota 22), p. 107, nr. 99].

³⁹ Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, X. *Acte interne (1796-1800)*, editate de ~, Editura Dosoftei, Iași, 2007, p. 9, nr. 4 („vel logofăt”!).

⁴⁰ *Ibidem*, p. 279, nr. 297. Documentul a fost publicat și de Ioan Antonovici, *Documente bărlădene*, II, Tipografia Neculai P. Peiu, Bârlad, 1912, p. 92, nr. LXVIII.

⁴¹ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XIV (Șendricenii), Atelierele Zanet Corlăteanu, Huși, 1925, p. 85-86, nr. LXXIII.

⁴² Artur Gorovei, *Documene tăutulești*, în „Junimea Literară”, XIII, 1924, 5-6, p. 225, nr. 27.

⁴³ Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, LXXXV/127 (v. mai departe în text și **Anexa 1**).

⁴⁴ *DIR*, XVII/2, Editura Academiei, București, 1953, p. 222, nr. 293 (traduce din slavă un document din 1609).

⁴⁵ *DRH*, XXV (1639-1640), volum întocmit de Nistor Ciocan, Dumitru Agache, Georgeta Ignat (+) și Marius Chelcu, Editura Academiei Române, București, 2003, p. 344, nr. 330.

⁴⁶ Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, VIII. *Acte interne (1781-1790)*, cit. (*supra*, nota 12), p. 322, nr. 252.

⁴⁷ Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, LXXXV/135. Semnează ca *logofăt de taină*, dar cartea domnească îi spune tot *logofăt de divan* (v. mai departe în text și **Anexa 2**).

⁴⁸ Ca *logofăt de taină*, transcrie un document din 1699, foarte deteriorat – Iuliu Tuducescu, *Păhărnicele Ioniță Cocris, boier mazâl moldovan din sec. XVIII (c. 1710-1782)*, în *Lui Ion Bianu amintire din partea foștilor și actualilor funcționari ai Academiei Române la împlinirea a șasezeci de ani*, Tipo-Litografia „Carol Göbl”, S^{sof} I. St Rasidescu, București, 1916 [1921], p. 164. Documentul se află la Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, XXXVI/16.

⁴⁹ *Colecția Dr. Constantin I. Istrati 1429-1945*, inventar arhivistic întocmit de Nicolae Chipurici <și> Tudor Rățoi, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1988, p. 124, nr. 372 (v. mai departe în text și **Anexa 3**).

un personaj destul de vizibil public, om instruit (nu numai că era un profesionist al scrisului, dar și traducea documente slavonești) și, acum, îl vedem și interesat de istoria neamului său⁵⁰.

Câteva documente – între care trei inedite – ni-l arată și în încercarea de a valorifica drepturi (reale sau fictive) de moștenire. La 10 iulie 1813, el a adresat domnului țării o jalbă (**Anexa 1; Fig. 2a-d**)⁵¹ prin care a reclamat părți (câte o treime) din satele Stănești și Nihoreni de la ținutul Sucevei (din același ocol al Berhometelui unde se aflau și Rudeștii), moștenire

de pe buna tatului mieu, Alicsandra, fata Stroescului, soțae răpousatului bunului tatăului mieu, adică Pătrășcan Tăutul spat(a)r, carile cu innpresurare să stăpănescu di cătră stol(ni)c(ul) Vasilii Potlog, carile îmi este văr al doile, trăgându-să din fata numitului mai sus Pătrășcan Tăutul...

Semnează: „Costandin Tăutul logofăt de divan, fiul răpousatului Toader Tăutul”.

În aceeași zi, Scarlat vodă Callimachi a trimis lui Tudurachi Ciurea (indicat de autorul jalbei) cartea domnească prin care a dispus realizarea hotărniciei, „făcând hartă⁵² cu meșteșugul inginerescu” și alegând hotarele respectivelor părți. Cazul a fost trimis Divanului domnesc, dar între timp stolnicul Vasile Potlog⁵³ a murit, așa încât la judecată s-a înfățișat văduva sa, Safta, însoțită de epitropul casei, marele vornic Nicolae Hrisoverghi. Judecând pricina, Divanul a dat câștig de cauză lui Tăutu (logofătul său!), însă obligându-l, prin „carte de judecată”⁵⁴, să-și caute inginer și hotarnic, care să-i aleagă părțile și să i le „stălpască cu pietri hotară”. Aceste amănunte le aflăm tot din pana lui Constantin Tăutu, din cea de-a doua

⁵⁰ Cu mai mulți ani în urmă, în biserica de la Bălinești, am citit această însemnare (grafitti) în glaful ușii dintre pronaos și naos: *Să s(ă) știe când ... vinit Costantin la beserica moșu-său Tăutu <logofăt> la Bălinești 72... 7 fe<vruarie>*. Nu știu dacă acest Constantin poate fi identificat cu logofătul de la cumpăna veacurilor XVIII-XIX; în cazul pozitiv, vâleatul n-ar putea fi decât 72<9>7, adică A. D. 1789.

⁵¹ Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, LXXXV/127 (cf. *supra*, nota 43).

⁵² Nu știu dacă această hartă și cea cerută prin documentul următor s-au păstrat în vreo arhivă.

⁵³ Nu figurează în spiță, dar din alte documente se vede că era fiul lui Andrei Potlog. La 1799, frații Manole și Vasile Potlog împart moștenirea de la părinții lor, Andrei Potlog fost mare șetrar și Catrina, fiica lui Varlaam Ursachi și nepoata lui Gheorghe Ursachi mare vistiernic; amândoi primesc, între altele, câte o parte din Stănești „din Cordon și în Moldova” și din Nihoreni [Teodor Balan, *Documente bucovinene*, VI, cit. (*supra*, nota 29), p. 241-242]. Mama fraților, Catrina Ursachi, pare a fi necunoscută genealogiei acestei familii: cf. Marcel Lutic, *Neamul Ursachi*, în *ArhGen*, V (X), 1998, 3-4, p. 68-69. Manole Potlog, căsătorit cu Anița, fiica lui Ioniță Flondor (Teodor Balan, *Documente bucovinene*, VI, cit., p. 257-258), a avut pe Catrina (măritată cu Iordachi Costin Mutenco: *ibidem*, p. 258) și încă două fete, Paraschiva (măritată cu Gheorghe Calmuțchi) și Alexandra, măritată la 1819 cu Iordachi Stamati de la Radomirești și înzestrată, între altele, cu pământ în moșia Rohozna (pentru aceste informații mulțumesc cordial d-lui Mihai-Alin Pavel, care a avut bunăvoința de a mi le împărtăși). Aceasta explică însemnarea lăsată de Catrinca Stamati (fata lui Iordachi Stamati și a Alexandrei Potlog) despre nașterea ei „la Rohozna, în Bucovina”, în 1822, fiind „botezată de mătuși-mia Zoița Potlog în Cernăuți” [Costin Clit, *Însemnări de pe Biblia mitropolitului Iacov Stamati*, în „Prutul. Revistă de cultură”, s.n., VI (XV), 2016, 2 (58), p. 144]. Înțelegem că familia se refugiase – ca atâtea altele – în Bucovina, din pricina evenimentelor din 1821-1822. Nașa Catincăi, Zoița Potlog, era una dintre fetele stolnicului Vasile Potlog (v. mai departe, în text). Familia Potlog, a cărei genealogie urcă spre a doua jumătate a veacului al XVI-lea, ar merita o cercetare aparte.

⁵⁴ Această carte de judecată este necunoscută (încă?!).

jalbă adresată tot lui Scarlat vodă, la 25 octombrie 1815 (**Anexa 2; Fig. 3a-d**)⁵⁵. Aici, referințele genealogice sunt mai ample⁵⁶:

am cășligat dreptati de a-m(i) stăpâni a patra parte din a trie parte den Stănești și a patra parte din a trie parte din Mihoreni, înmpărțitoare fiind acești părți pe patru fii și fiici a lui Pătrășcan Tăutul spătariu și a soții sale Alecsandra, fata Lupului Stroescu vor(ni)c, ci au fost cu roadă, adică Ionu, Sandul, Paraschiva Potlogiasă și Mariia Vălcinciasă, bez i trii frați, Vasălie, Toader și Andreiu ci s-au săvârșit făr(ă) de roadă.

Cazul se complica prin faptul că satele erau tăiate de granița cea nouă, câte o parte din ele aflându-se în „Cordon”, ceea ce însemna că era necesară, pe de o parte, o autorizație a autorităților austriece pentru efectuarea măsurătorilor, iar pe de altă parte, o compensare în Moldova pentru părțile care s-ar fi aflat dincolo. Hotarnic a fost cerut, de această dată, sulgerul Constantin Ureche, către care a și pornit porunca domnească.

Nu cunosc hotărnicia realizată de Ureche, dar s-a păstrat un scurt raport al acestuia, adresat un an mai târziu Logofetei Țării de Jos (**Anexa 3; Fig. 4a-b**)⁵⁷, din care se vede că, în îndeplinirea misiunii sale, întâmpinase împotririile „ci au arătat răzășii sudiți”, adică stăpânii care, locuind în „Cordon”, aveau calitatea de supuși austrieci. Denumirea aceasta, alăturând doi termeni care ar părea să se excludă reciproc („răzeși sudiți”), merită o atenție deosebită prin situația pe care o evocă.

Cele petrecute după moartea logofătului Constantin Tăutu în 1817 ne sunt cunoscute din câteva documente publicate de Theodor Codrescu⁵⁸. După trecere de șase ani, în septembrie 1823, Zoia și Casandra Potlog, „fiicele răposatului stolnic Vasile Potlog”, au trimis o jalbă domnului Moldovei, Ioniță Sandu Sturza, tocmai în pricina satelor Nihoreni (numit acum *Mihoreni*) și Stănești („ce se zic Puenii”), pașnic stăpânite de tatăl lor până la moarte, ca fiind „împărțitoare neamului Potlăgeștilor cu Volcinceștii”⁵⁹.

Iar la anul 1815, răposatul logofăt Tăutul, ce era logofăt de divan, s-au sculat cu pretenții că are și el a trage parte din acele moșii fiind neam, și viind răposata maica noastră la Iași,

⁵⁵ Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, LXXXV/135 (cf. *supra*, nota 47).

⁵⁶ Dar trebuie să semnalez și o ciudată nepotrivire: în arborele genealogic, posteritatea lui Pătrășcan Tăutu se înfățișează cu unele modificări. Sunt, în adevăr, **șapte copii**, dintre care „cu roadă” cei indicați în jalbă; numai că dintre cei „fără de roadă”, **Andrei** e înlocuit cu un *Ilie*, tată a trei feciori (Vasile, Toader și Alexandru), lui **Toader** i se înseamnă trei copii (*Catra*, măritată cu un țăran din Grămești; *Alexandra* moartă fată și *Pătrășcan* mort holtei) și doar în dreptul lui **Vasile** nu este scris nimic. Dacă în cazul lui Toader Tăutu se poate presupune că a fost socotit „fără roadă”, întrucât doi copii i-au murit de tineri și fără urmași, iar o fată a fost eliminată din familie din cauza căsătoriei nepotrivite („mezalianță!”), rămâne ciudat cazul lui Andrei, în locul căruia apare un *Ilie* Tăutu cu trei băieți! Sunt inclinat să presupun că autorul arborelui a „adus mai aproape” de trunchi pe unii Tăutulești răsăriți din ramuri mai depărtate, ușurându-le astfel primirea în Principatul Moldovei. Documentul din 1762 (cit. *supra*, nota 29) menționează însă doar patru fii și doi gineri. Cercetările viitoare vor limpezi această chestiune.

⁵⁷ SJAN Mehedinți, *Colecția Dr. Constantin I. Istrati*, Nr. IV/58 (1061) – cf. *supra*, nota 49.

⁵⁸ Theodor Codrescu, *Uricarul*, XXII, Tipografia Buciumului Român, Iași, 1893, p. 131-136. Documentele îi fuseseră „procurate” de istoricul și genealogistul Radu R. Rosetti (1853-1926), după cum precizează editorul însuși (*ibidem*, p. 136).

⁵⁹ *Ibidem*, p. 131. Volcinceștii erau urmașii Mariei Pătrășcan Tăutu măritată cu căpitanul Sandu Volcinschi (cf. Sergiu Groholschi-Miclescu, *Genealogia familiei Volcinschi*, în *ArhGen*, VI (XI), 1999, 1-4, p. 67. Spița logofătului de divan le dă un fiu Sandu, ca tată al lui Constantin și bunic al lui Ioniță Volcinschi *ot Cincău*; se vede, însă, că acest al doilea Sandu nu este decât rezultatul unei neatenții a vechiului genealogist!

împreună cu Volcinceștii, au început a se giudeca cu acel Tăutul, și în giudecată fiind s-au bolnăvit maica noastră, care avea scrisorile moșilor acestora, și neputând eși din casă, Volcinceștii au venit la maica noastră și văzându-o bolnavă, i-au cerut scrisorile acestor moșii împărțitoare cu dânzii, și maica noastră, nesocotind vicleşugul, știindu-i de răzăși împreună stăpânitori, le-au dat scrisorile să se giudece, cu care scrisori giudecându-se cu Tăutul l-au dat rămas și s-au dus fieștecare pe la casele lor; în urmă, s-au adunat ei toți la această moșie Mihoreni și Stăneștii și s-au împărțit ei în de ei, fără să știe maica noastră. Între această vreme s-au întâmplat și săvârșirea maicei noastre și răzvrătirea aceasta ce au urmat în patrie și noi am rămas săraci de tată, de mamă, de frați, de rude, și de scrisori, și de moșii.

Relatarea⁶⁰, cu accente dramatice, este inexactă din punct de vedere nu numai cronologic – logofătul de divan și-a început acțiunea încă din 1813, chemând la judecată tocmai pe Vasile Potlog, și nu după moartea acestuia –, dar și faptic: Constantin Tăutu n-a fost „dat rămas”, ci a avut câștig de cauză, obținând și o confirmare din partea Divanului domnesc. Pare mai probabil că doar moartea sa a împiedicat ducerea până la capăt a acțiunii (hotărnicirea, punerea în posesie și emiterea cărții domnești în favoarea sa), pământul rămânând astfel în seama fraților Volcinschi.

Fetele Potlog se adresaseră încă din februarie 1823 lui Ioniță vodă, cerând trimiterea unui boier „să facă această cercetare la fața locului, căci noi, și saraci fiind, și fete mari fără nici un ajutoriu, nu putem veni la Iași să așteptăm strângerea tuturor acelor răzeși, mai ales fiind sudeți”⁶¹; domnul desemnase atunci pe banul Dumitrache Holban, care însă nu ajunsese, așa că porunca a fost repetată acum, la 12 septembrie⁶², atrăgându-se atenția că „pârâții Volcincești sunt sudeți austriecești”, ceea ce face necesară o intervenție și „de la cinstita aghenție” (agenția consulară austriacă de la Iași).

Nu știu cum s-a încheiat judecata cu frații Volcinschi, dar după șase ani Casandra Potlog se adresa Departamentului Pricinilor Străine de la Iași în chestiunea acelorași moșii, de data aceasta cu plângere asupra familiei lui Șerban Potlog, neuitând a aminti că „după moartea tatălui nostru acolisindu-se un Constandin Tăutul a intra și el răzăș într-aceste 2 moșii...”⁶³.

Cu această mențiune, diacul de divan iese din raza de interes a rudelor sale și intră în uitare. În urma lui rămân cele câteva documente care atârnă destul de greu și în discuția despre identificarea autorului arborelui genealogic.

În favoarea acestei identificări, văd trei argumente. Cel dintâi este de ordin genealogic: în spița „Murariu”, Constantin Tăutu este fiu al unui Toader Tăutu; aceeași filiație o dă și cartea domnească din 1793 (v. mai jos) și însuși logofătul de divan în jalba sa de la 1813.

Al doilea argument l-am aflat din analiza chiar a genealogiei în cauză: Constantin stă în vârful arborelui, prezentându-se evident ca beneficiar.

În sfârșit, al treilea argument îl găsesc tocmai în cartea de scos la neamuri pe care i-a acordat-o Mihail Constantin Suțu voievod la 3 decembrie 1793⁶⁴:

Facem știre cu această carte a domniei mele tuturor cui să cade a ști pentru Costandin Tăutul, ficiorul lui Toader Tăutul, carele după jaloba ce au dat cătră domnia mea, și după alte dovezi

⁶⁰ Theodor Codrescu, *Uricarul*, cit., p. 131.

⁶¹ *Ibidem*, p. 132. Formula se repetă și câteva rânduri mai încolo: „fiind ... răzășii noștri cei mai mulți sudeți”.

⁶² *Ibidem*, p. 133.

⁶³ *Ibidem*, p. 134.

⁶⁴ Cf. *supra*, nota 26. Sublinierea îmi aparține.

și cărți domnești, ce ne-au arătat adevărindu-ne domnia mea că **spița neamului său să trage din Ion Tăutul ce au fost logof(ăt) mare și rudenii cu boeri mari și neamuri alese** și cum că și tatăl său, Toader Tăutul, au fost miluit de domni și socotit în rânduiala altor ficiori de boeri, și mai ales încredințându-ne domnia mea din cartea domniei sale Alexandru Costandin Moruz v(oie)vod ce ne-au arătat că după rânduiala neamului său, l-au cuprins și pe dănsul cu această milă.

S-a pierdut ori încă n-a fost remarcat în arhive documentul similar emis de predecesorul lui Suțu, Alexandru Constantin Moruzi (martie 1792 - ianuarie 1793), dar pare ciudat că într-un răstimp așa de scurt Constantin Tăutu a cerut o nouă „carte”, ca și cum ar fi intervenit ceva nou în statutul său. Cred că pot identifica acea noutate. Cartea domnească vorbește nu numai despre descendența din logofătul Tăutu, ca în cazul altor documente similare, dar menționează și „rudenii cu boeri mari și neamuri alese”. Or, cum am subliniat deja, spița pune în evidență, cu toată grija, aceste înrudiri cu neamuri boierești care erau „mari” și „alese” tocmai la vremea aceea (Cantacuzino, Sturza, Paladi, Conachi).

Astfel, cred că paternitatea acestei importante opere genealogice și datarea ei se întrevăd cu destulă certitudine. Autorul este **Constantin Tăutu logofăt de divan**, stăpân de pământ (fără îndoială niște petece!) la Rudești, Nihoreni și Stănești, mort în 1817. Data alcătuirii poate fi așezată în jurul anilor **1792-1793**, stând mărturie interesul său pentru documentele vechi care priveau membri ai familiei Tăutu din veacul al XVII-lea. Mai trebuie să precizez că „furnizorul” său, cel care posedă „matcele” unor documente, serdarul Chiriac Cârștian, era și el un urmaș de boieri bucovineni, stăpâni la Lucovița, în ținutul Cernăuți⁶⁵.

În raport cu logofătul de divan Constantin Tăutu, postelnicul Grigore Tăutu (celălalt prezumtiv autor al spiței) apare ca un personaj cu totul șters, a cărui existență este documentată mai ales de *sămile* Vistieriei: la 1784 fără titlu⁶⁶, la 1795 ca postelnic(el)⁶⁷, iar în 1817-1818 tot ca postelnic, și cu leafă⁶⁸. La 1816, postelnicul Grigori Tăutu avea parte în Ipotești, ocolul Coșulei, ținutul Hârlăului⁶⁹ (trei decenii mai târziu, această zonă va reveni ținutului Botoșanilor). Pare să fi murit între 1818 și 1820, întrucât *Catagrafia* din 1820 menționează ca stăpân la Ipotești pe stolnicul Iordache Murguleț⁷⁰, iar în 1821 nu mai apare

⁶⁵ Teodor Balan, *Documente bucovinene*, IV, cit. (*supra*, nota 31), p. 163-165: pitarul, mai apoi serdarul Cârștian Chiriac era fiul lui Gheorghe Cârștian și a murit înainte de 17 iunie 1805, când jumătate de Lucovița a trecut la fiii săi Costache și Iordache, care o vor vinde lui Ștefan Miculi. Costache Chiriac a fost însurat cu Zamfira Șerban Stârcea. V. și Teodor Balan, *Documente bucovinene*, VI, cit. (*supra*, nota 29), p. 344-345, nr. 115. În 1829, la Lucovița de Jos (ținutul Herța), este înregistrat serdarul Iordachi Chiriac, de 40 de ani (deci născut c. 1789), fiul serdarului Chiriac Cristian: Alexandru Perietzianu-Buzău, *Vidomostie de boierii Moldovei aflați în țară la 1829 (II)*, în *ArhGen*, I (VI), 1994, 3-4, p. 304 (K.6).

⁶⁶ Ioan Caproșu, *Sămile Vistieriei Țării Moldovei*, editate de ~, I (1763-1784), Casa Editorială Demiurg, Iași, 2010, p. 569.

⁶⁷ *Ibidem*, II (1786-1798), Casa Editorială Demiurg, Iași, 2010, p. 296. Transcrierea dă *postelnic*, dar este rânduit între doi *postelnice*!

⁶⁸ *Ibidem*, III, (1805-1826), Casa Editorială Demiurg, Iași, 2011, p. 318-320.

⁶⁹ Corneliu Istrati, *Condica Vistieriei Moldovei din anul 1816*, apărut ca supliment al tomului XVI (1979) al *Anuarului*, p. 102.

⁷⁰ *Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820-1845)*. V. *Ținutul Hârlău, Partea 1 (1820)*, volum editat de Marius Adumitroaei și Mircea Ciobotaru, introducere de Mircea Ciobotaru, Casa Editorială Demiurg Plus, Iași, 2013, p. 321-325. V. și Corneliu Istrati, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1820*, cit. (*supra*, nota 28), p. 406.

nici în izvoadele cu numele celor care beneficiau de banii scutelnicilor⁷¹. Nu am nici o informație despre situația sa familială⁷².

Ar mai rămâne de răspuns la întrebarea: de ce acest arbore genealogic a ajuns în arhivele din Botoșani? La o asemenea întrebare se poate răspunde cu o alta: de ce documentele relative la răzeșii de la Stănești și Nihoreni s-au împărțit între Theodor Codrescu, Academia Română și colecția doctorului Constantin I. Istrati?! Aceasta a fost, în general, soarta arhivelor noastre private, indiferent dacă posesorul (creatorul) a avut sau nu urmași. Arborele „Murariu” a putut ajunge în arhivele botoșănene întâmplător, aluvionar, cumpărat sau dăruit; dar el poate proveni și din vreo colecție locală, după cum pare a sugera însemnarea pe care o poartă în colțul din dreapta sus: **Colecția Dlui Aritonovici – Grămești (Dorohoi). Transcris de mine, Econ. D. Furtună – Dorohoi, 1946 martie 25**. El a trecut, deci, prin mâinile părintelui Dumitru Furtună, al cărui interes pentru istoria Tăutuleniștilor îmi este cunoscut și din alte direcții⁷³. Pare mai puțin probabilă proveniența din arhivele altor membri ai familiei Tăutu, trăitori în Botoșani sau la Dorohoi.

*

E ușor de observat cât de mult material neutilizat se află împrăștiat în arhivele noastre, dar și câte piedici și capcane îl întâmpină pe cercetătorul care dorește să-l fructifice. Comunicarea pe care, prin mijlocirea d-lui profesor Lucrețiu Bârliba, am transmis-o spre lectură în cadrul Zilelor Universității⁷⁴, în octombrie 2017, nu a fost altceva decât o canava pe care să se poată țese istoria unei familii prin ramurile ei uitate, desprinse de trunchi, cu memoria ștearsă. Acolo doar am trasat un cadru capabil să valorifice informații disparate și să unifice fragmente genealogice într-un întreg care nu este altul decât viața însăși. Lucrarea trebuie continuată⁷⁵, depășindu-se marginile veacului al XIX-lea în ambele direcții, pentru că numai așa se vor putea trage concluzii temeinice pentru istoria noastră socială.

⁷¹ Cf. *Boierii Moldovei în izvoade de scutelnici 1821-1827*, volum editat de Marius Adumitroaei și Mircea Ciubotaru, introducere de Mircea Ciubotaru, Casa Editorială Demiurg Plus, Iași, 2014.

⁷² În același ținut al Hârlăului **medelnicerul Alexandru Tăutu** a avut o parte din satul Sângerei, vândută la mezat în 1825 (Theodor Codrescu, *Uricarul*, VI, Tipografia Buciumului Român, Iași, 1875, p. 323). Este, foarte probabil, identic cu paharnicul Alexandru Tăutu înscris în izvodul pentru banii scutelnicilor la 1837 ca locuind în ținutul Iași (Costică-Ioan Gârneață, *Izvodul despăgubirii scutelnicilor pe șfertul I – ianuarie-martie 1837*, în „Arhivele Moldovei”, III-IV, 1996-1997, Iași, 1999, p. 99, nr. 61), precum și (cu același rang) în lista alegătorilor pentru Eforia Botoșanilor în 1847, când avea 53 de ani (Artur Gorovei, *Monografia orașului Botoșani*, Ediția Primăriei de Botoșani, Institutul de Arte Grafice „M. Saidman”, Folticeni, 1926, p. 230). Judecând după vârstă și zona geografică, ar putea să fie un fiu al postelnicelului Grigore. După criteriul vârstei, Alexandru Tăutu (născut c. 1794) ar putea fi frate cu serdarul Filip Tăutu (născut c. 1796), boier botoșănean și el, căsătorit cu o Anica și având un fiu Gheorghe (*Ibidem*, p. 223 și 140).

⁷³ O parte din materialul adunat de el, cu referire la diverși purtători ai acestui nume din ținutul Dorohoi se află acum la Muzeul Bucovinei din Suceava. Familia Aritonovici a stăpânit la Grămești, iar documentele sale formează un fond familial păstrat la SJAN Botoșani; nu este exclus ca arborele genealogic al logofătului Constantin Tăutu să se fi „răzlețit” din această arhivă.

⁷⁴ Ștefan S. Gorovei, *Mobilitatea populației și memoria familială. Cazuri ieșene* (cit., *supra*, nota 1).

⁷⁵ Idem, *Istoria mare prin cei mici. Mazili din Bucovina răpită în principatul Moldovei și în Basarabia*, comunicare prezentată în ședința din 13 martie 2018 a CNHGS-I. Arborele genealogic întocmit de logofătul de divan Constantin Tăutu pare să fi servit și altor purtători ai numelui pentru „scoaterea la neamuri”. Se poate că la el făcea aluzie și *dvoreaninul* Andrei Tăutu polcovnic atunci când, în 1824, cerea să fie primit în rândurile

Iar uneori, spre a fi corect înțelese și valorificate, documentele trebuie analizate mai amănunțit, pătrunzându-se în – ca să spun așa – intimitatea creatorului și a beneficiarului. Este ceea ce am încercat să arăt în privința arborelui genealogic descoperit de profesorul Ioan Murariu. Va veni și rândul altor documente de acest gen.

ANEXE

1.

Pre Înnălțate Doamne,

Înn moșiile Stăneștii și Nihoreni di la ocolul Berehometului, țin(u)tului Sucevii, înn fieștecare din aceste doai moșii am câte o a trie parte de pe buna tatului meu, Alicsandra, fata Stroescului, soțae răpousatului bunului tatălui meu, adică Pătrășcan Tăutul spat(a)r, carile cu înnpresurare să stăpănescu di cătră stol(ni)c(ul) Vasilii Potlog, carile îmi este văr al doile, trăgându-să din fata numitului mai sus Pătrășcan Tăutul. Și voind acum, în zălile Înnălțimii Tale ca să le pot scoate de supt toată înnpresurare, pentru care mă rog ca să fii poronca Înnălțimii Tale cătră d(umnea)lui păh(arnicul) Tudurachi Ciure, cu care m-am alcătuit pentru ostiniala d(umisa)li, ca să margă la stare arătateelor moșii, să-mi aliagă și să-mi hotărăscă cu petri hotară acele câte o a trie parte din fieștecare arătate moșii, osăbindu-le din poronca Înnălțimii Tale de cătră cielanți răzăși, să-mi de și mărturii hotarnică.

La a Înnălțimii Tale milă,

pre plecat,

Constandin Tăutul log(o)f(ăt de divan,

fiul răposatului Toad(e)r Tăutul

f. iv / Mergi la dum(nea)lui vel log(o)f(ăt al Țării de Gios. 1813 iuli 10

.... vel log(ofăt).

Noi, Scarlat Alexandru Calimah v(oie)voda, cu mila lui Dumniz(ău) domnu Țării Moldaviei. Credincios boeriul domnii mele, d(umnea)ta Tudurachi Ciure biv vel clucer, sănătate.

Din jaloba aciasta pre largu vei înnțălegi arătare și cerire ce face jăluitoriu, Costandin Tăutul, log(o)f(ăt) de divan. Deci fiindcă pe d(umnea)ta au cerut hotarnic, scriem și poroncim Domnie Me d(umi)tale ca să mergi la arătatele moșii Stăneștii și Nihoreni de la țin(u)tu Sucevii, u<nde> strângând pe toți răzăși, cu toate scrisorile ce vor fi având, față fiind și părătul, cum și jăluitoriul, iarăș(i) cu toate scrisorile lor, să cerceteză cu amăruntul scrisorile, după cari apoi mai înnțai te vei săli a afla celi drepte și adivărate margini ale acestor moșii, pe unde au înnblat și în vechime, fiind și megieșii înnpregiuraș(i) cu scrisorile lor, ca să nu să facă cuiva vro asuprire, înntrucăt de puțan; și al doile să le măsori cu stănjanul domnescu înn lungu și înn lat, pe câte locuri va ceri trebuința și va da dreptate, din cari apoi vei scoate părțile jăluitoriului deoparte de cătră a celoralanți răzăși. Și de nu va fi nice o pricină, le vei stălpi și cu petri hotară, scoțându-le de supt toate înnpresurare, făcând hartă cu meșteșugul inginerescu înn tocma după stare(a) locului, vei da la mână jăl(uito)r(ului) și mărturii hotarnică pe acele câte o a trie parte din fieștecare moșii, iscălită pi obicei di d(umnea)ta și de toți megieșii înnpregiuraș(i) și răzăși, ca să-ș(i) poată stăpâni dreptul său.

Iar când ori la cercetari sau la hotărât să va naști / **f. 2r** / la vre u(n) loc pricini de nemulțămire, atunce la locul de pricină cu petri hotară nu vei stălpi, ce făcând hartă să-ș(i) ia și mărturii arătătoare

nobilimii basarabene: „Am avut șă spița dată de moșul meu Costantin Tăutu, încredințată tot de boeri Moldaviei...” (Sergiu Bacalov, *Documente referitoare la neamul de boieri și nobili Tăutul. Cazul lui Andrei Tăutul*, în *Studii de arhondologie și genealogie*, I, Tipografia Bons Offices, 2013 [2014], p. 240).

de măsuri și de sămni, în cari să să arăte și locul de pricină, vei soroci pe amândoaî părțile după vremea lucrului să vii la Divan cu toate scrisorile ca să li să de după dreptate hotărâre.

1813 iuli 10

Procit vel log(o)f(ăt)

S-au trecut

f. 2v / <Însemnări arhivalice:> 24; No. 25; Nr. 19

Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, LXXXV/127. Original difolio. Pecetea mică în tuș roșu, cu stema țării, inițialele domnului și anul 1806.

2.

Pre Înnălțate Doamne!

La giudecata ci s-au căutat de d(umnealo)r veliții boieri pricinii ci era înntre mine și înntru un văr al doile al meu, stol(ni)c(ul) Vasălie Potlog, de la cari ceream eu căti o a patra parti din a trie parte din moșiile Stăneștii și Mihoreonii, care moșii sănt amândoaî alăturate în ocolul Berehometului la țan(u)t(ul) Sucevii, care mi să trag de pe moșul meu Sandul Tăutul, ficiorul lui Pătrășcan Tăutu spătariu, părintele tatălui meu, lui Toader Tăutul, fați fiind atât Safta, soție stol(ni)c(u)lui, cât și d(umnea)lui vel vor(ni)c Neculai Hrisoverghi, epitropul stol(ni)c(u)lui, am cășligat dreptati de a-m(i) stăpâni a patra parte din a trie parte den Stănești și a patra parte din a trie parte din Mihoreni, înnpărțitoare fiind acesti părți pe patru fii și fiici a lui Pătrășcan Tăutul spătariu și a soții sale Alecsandra, fata Lupului Stroescu vor(ni)c, ci au fost cu roadă, adică Ionu, Sandul, Paraschiva Potlogiasă și Mariia Vălcinciasă, bez i trii frați, Vasălie, Toader și Andreiu ci s-au săvârșit făr(ă) de roadă, dându-mi-să carte de giudecată spre a-mi stăpâni drepte părțile mele, înndatorindu-mă giudecata ca cu a me cheltuială să duc ingineriu și hotarnicu să mi le aliagă și să le stălpască cu pietri hotară.

Pentru care mă rog Înnălțimii Tale ca să mi să de o luminată carte cătră d(umnea)lui sulgieriu Costandin Urechi ca să-m(i) hotărăscă numitele mele părți de cătră a celoralanți răzăși și niamurile mele, lipindu-le la un loc deoparte dintru amândoaî moșiile și să mi le stălpască cu pietri hotară.

Și fiindcă din trupurile acestor moșii trec și înnt cordonu nemțăscu, mă rog să aibă poroncă de a treci cu ingineriu ca să rădici planu spre a-m(i) pute a-m(i) lua dreptul meu cu analogon ci mi s-a vini de acolo tot în parte aciasta de Moldova.

La a Înnălțimii Tale milă,

pre plecat,

Costandin Tăutul log(o)f(ă)t de taină

<Marginal:> Cere carte cătră sulgieriu Costandin Urechi ca să-i hotărăscă niști părți din moșiile Stăneștii și Mihoreonii de la țan(u)tu Sucevii.

f. 1v / La vel log(o)f(ă)t să-i scrie carte g(os)pod de hotărât, după cerere jăl(uito)r(ului).

2 log(o)f(ă)t

1815 oct(omvrie) 25

Noi, Scarlat Alexandru Calimah v(oie)voda, cu mila lui Dumnezău domnu Țării Moldavvii.

Credincios boeriu Domnii Mele, d(umnea)ta Costandin Urechi biv vel sulgieriu, sănătate.

Din jaloba aciasta pre largu vei înntălegi arătare și cerire ce face jăluitoriu, Costandin Tăutul log(o)f(ă)t de divan. Deci fiindcă pe d(umneata) au cerut hotarnicu, scriim și poroncim Domnie Me d(umita)li ca să mergi la stare locului numitilor moșii Stăneștii și Mihoreonii din ocolu Berehometului, ță(nu)tu Sucevii, unde strângând pe toți răzășii și megieșii înnprigiurași cu toate scrisorile ci vor fi având, și fiind și jăluitoriu iarăș(i) cu toate scrisorile sali, să cercetezi ca den scrisori, mai înntăi să afle celi drepti și adivărate margini ale acestor moșii, pe unde au umblat din înntvechime, ca să nu să facă cuiva înntru cât de puțină asuprire. Și al doile, cu stânjănu domnescu le vei măsură înnt lungu și înnt lat, pe câte locuri va cere trebuința și va da dreptate. Din care apoi, urmându cărții de giudecata Divanului

ci are jăluitoriul, mai înntăi vei alege o diplină a tree parte din tot trupul Stăneștilor cu cee(a) ci să află înn Cordonu și înn Moldova, ce să cuvine jăluitoriului cu niamurile sale, Tăutulești, Potlogești și Volcincești, de pe Alecsandra, soție lui Pătrășcanu Tăutu spat(a)r, fiica Lupului Stroescu vornicu, din care a trie parte vei scoate și vei osăbi driaptă parte jăluitoriului, o a patra parte, dându-i și analogon ci s-a veni din Cordon tot aice înn Moldova. Asămine urmând a scoate a patra parte iarăș(i) din a triia parte din tot trupul Mihorenilor, / **f. 2r** / partea jăluitoriului și iarăș(i) analogon ci s-a vini din Cordonu să i să de tot înn Moldova. Care aceste doa a patra părți din doa trie părți dintru amândoaî înntregi trupurile numitilor moșii Stăneștii și Mihoreni alăturându-le la un loc și cu analogon ci s-a vini din Cordonu, să le stâlpești și cu pietri hotară, înnchipuind hartă cu meșteșugul inginerescu înntocma după stare locului. Vei da jăluitoriului și mărturii hotarnică arătătoare înn măsure și înn sāmni pe unde ai statornicit pietri hotară și ai osăbit părțile jăluitoriului de cătră a celoralanți răzăși, iscălită pi obiceiu de d(umneata) și di toți răzășii megieșii innpregiuraș(i), cu cari să-ș(i) poată stăpăni dreptul său. Aciasta poroncim.

1815 oct(om)v(rie) 26

Vel log(o)f(ăt)

f. 2v / <Însemnări arhivalice:> Carte g(osp)od înn dosul jalobii lui Costandin Tăutul de hotărăt.

13; No. 24 (sau 14); Nr. 20

Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, LXXXV/135. Original difolio. Pecetea mică în tuș roșu, cu stema țării, inițialele domnului și anul 1806

3.

Cătră ci(n)st(ita) Logo(o)f(eție) cei Mari de Țara de Gios

de la sulgériul Constandinu Urechi

Carte ci(n)st(itei) Log(o)f(eții) cu multă plecăciuni am priimit, întru cari mi să scrii că dându jalobă răzășii sudiți ci au părți în moșie Stăneștii și Nihoreni, în țăn(u)t(ul) Sucevii, la cari moșii sântu eu rânduit cu carte Mării Sale lui vodă, ca să le hotărăscu și să alegu părțile log(o)f(ă)t(ului) Constandinu Tăutul. Va ști cinst(ita) log(o)f(eție) că în carte di poroncă cu hotărări mi să scrii ca după alegire ci oi faci părților log(o)f(ă)t(ului) Constandinu să le stălpăscu și cu petri hotară. Și pentru aciasta n-am căutat innpotrivirile ci au arătat răzășii sudiți, ci am urmat înntocma după cum mi să poruncești. Și cu toate aceste când me-au adusu ei carte cinst(itei) log(o)f(eții), eu pusăm petrile și didesămu și mărturii și purcesămu di acolo și m-au agiunsu pe drumu cu carte. Și pentru aciasta nu lipsăscu a înnștiința pe cinst(ita) logofiții.

1816 oc(tom)v(rie) 18

Constandinu Uréche sul(ger)

Pe verso filei a doua:

<Adresa:> Cătră cinst(ita) log(o)f(eție) ce mari de Țara de Gios, di la sulgériul Constandinu Urechi, cu multă plecăciune.

<Însemnări arhivalice:> No. 8; No. 23; Nr. 46 (cerneală neagră, mai nouă)

SJAN Mehedinți, *Colecția Dr. Constantin I. Istrati*, Nr. IV/58 (1061).

Sources généalogiques pour l'histoire de la famille Tăutu (Résumé)

En 1994, feu le professeur I. Murariu a publié dans la revue „Arhiva Genealogică” (*Archives Généalogiques*) de Iași un petit commentaire sur un arbre généalogique de la famille Tăutu qu’il avait découvert aux Archives de l’État de Botoșani. Composé vers la fin du XVIIIe ou au début du XIXe siècle, cet arbre présente sept générations de la descendance de Ion Tăutu, grand chancelier de Moldavie entre 1475 et 1511. Détail remarquable pour la Moldavie de l’époque, et contrairement aux autres „généalogistes” attachés à prouver les droits de propriété qui revenaient à certaines personnes (hommes et femmes) en vertu de leur descendance d’un ancêtre commun, l’auteur de cette généalogie s’est intéressé en première ligne aux porteurs mâles de ce patronyme, ainsi qu’aux descendants par les femmes, mais porteurs de patronymes illustres (tels que les Cantacuzène, Sturdza, Paladi etc.). Selon toutes les apparences, cet auteur serait un certain Constantin Tăutu, présenté (sans aucun titre) comme descendant direct, en ligne droite, du grand chancelier: le nom de celui-ci se trouve à un bout de l’arbre, tandis que le nom de son arrière-arrière-arrière-petit-fils est placé à l’autre bout (voir la photo). Mais la paternité de ce véritable monument généalogique pourrait être attribuée aussi à un cousin de Constantin, à savoir Grigore Tăutu, qui possédait déjà un titre de petit boyard (*postelnicel*). Pour mieux comprendre l’importance de ce détail, il faut rappeler que les Tăutu possédaient des terres dans la partie septentrionale de la Moldavie, qui, connue surtout sous le nom de *Bucovine*, avait été incorporée en 1775 à l’empire des Habsbourg. Plusieurs membres de la famille ont choisi, alors, d’abandonner leurs propriétés ancestrales de Bucovine, pour s’établir dans la principauté de Moldavie. À l’aide des témoignages concernant leur descendance d’un personnage illustre, fondateur d’une *nobilissima familia* (selon Démètre Cantemir), ils pouvaient obtenir des ordres princiers qui, en reconnaissant leur origine noble, les exemptaient de certaines taxes, impôts ou obligations et leur accordaient d’autres menus privilèges; en même temps, ils pouvaient être acceptés dans les rangs des petits boyards moldaves.

Pour identifier d’une façon certaine et définitive l’auteur de cette généalogie, il faut la soumettre à une analyse pointue des détails. Il faut envisager, d’abord, le but de cette œuvre: elle devait soutenir non pas des droits (ou des prétentions) à l’égard de certaines propriétés, mais l’origine noble de l’auteur, sa descendance d’un personnage ayant appartenu à la haute noblesse de l’époque d’Étienne le Grand; elle devait prouver aussi que cette personne était apparentée aux plus nobles familles de son temps.

Or, vers la fin du XVIIIe siècle, un Constantin Tăutu recueillait de vieux documents concernant divers membres de sa famille; en 1793, par ordre princier, il fut reconnu – après avoir exhibé sa généalogie – comme descendant du grand chancelier Tăutu, apparenté aux grands boyards et aux familles illustres du pays. Il semble que ces formules indiquent, sans aucun doute, justement le possesseur de l’arbre généalogique étudié ici et qui doit être considéré son auteur. On retrouve ce personnage à travers les documents entre 1792 et 1816, avec le titre de logothète (puis, logothète du Divan, une sorte de secrétaire du Conseil princier) et on peut l’identifier comme propriétaire dans quelques villages du nord de la Moldavie. Il mourut en 1817 sans postérité. Son œuvre reste un témoignage hautement intéressant non seulement pour l’histoire de sa famille, mais aussi pour l’évolution des préoccupations généalogiques roumaines.

Le dilemme de la paternité de cet arbre généalogique fut ainsi tranché: Constantin Tăutu en est l’auteur et il l’a composé vers 1792-1793.

Mots clés: *généalogie, famille Tăutu, cursus honorum, aristocratie de la Moldavie, lettre patente, arbre généalogique.*

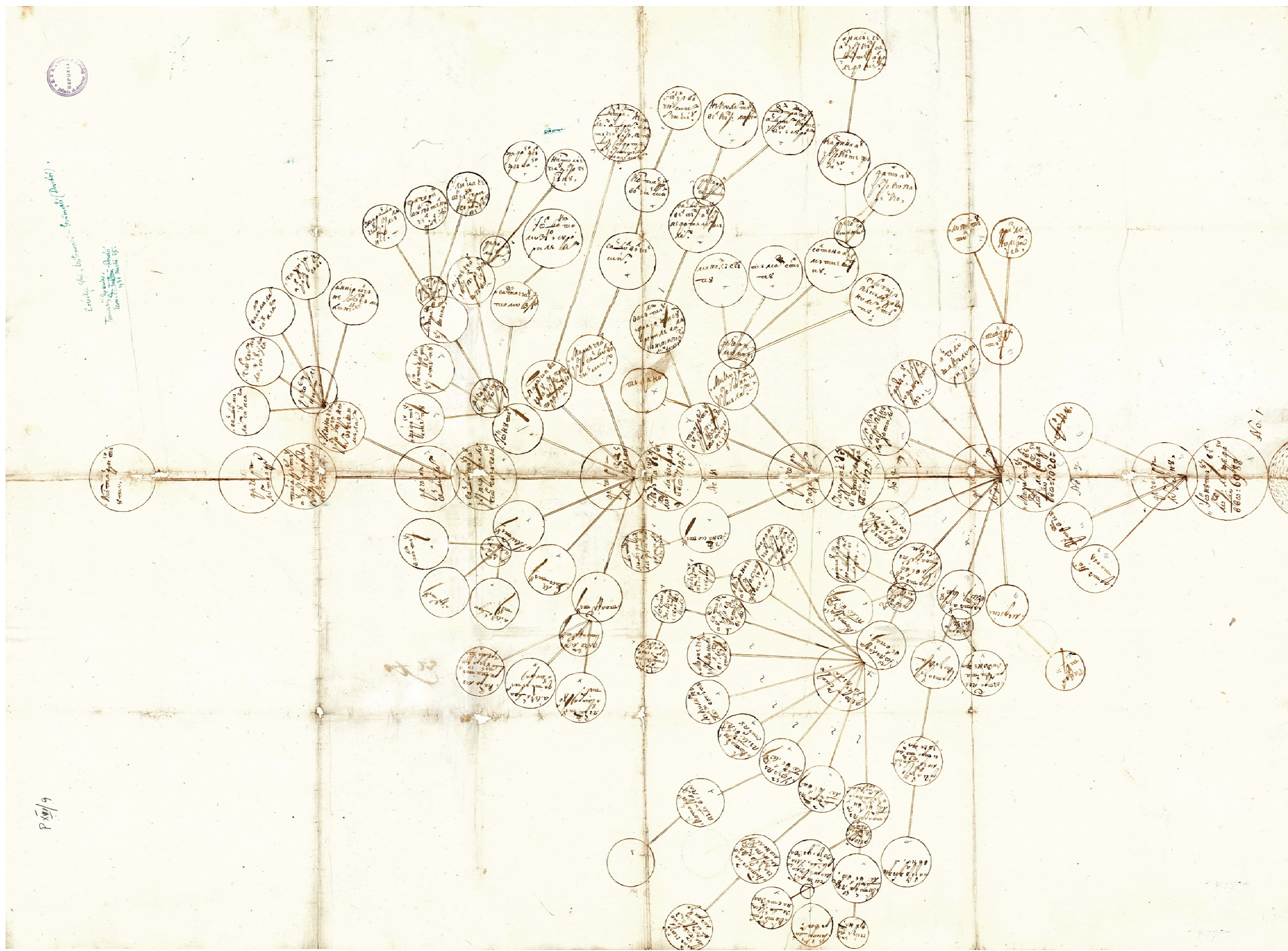

Fig. 1. Arborele genealogic al lui Constantin Tăutu

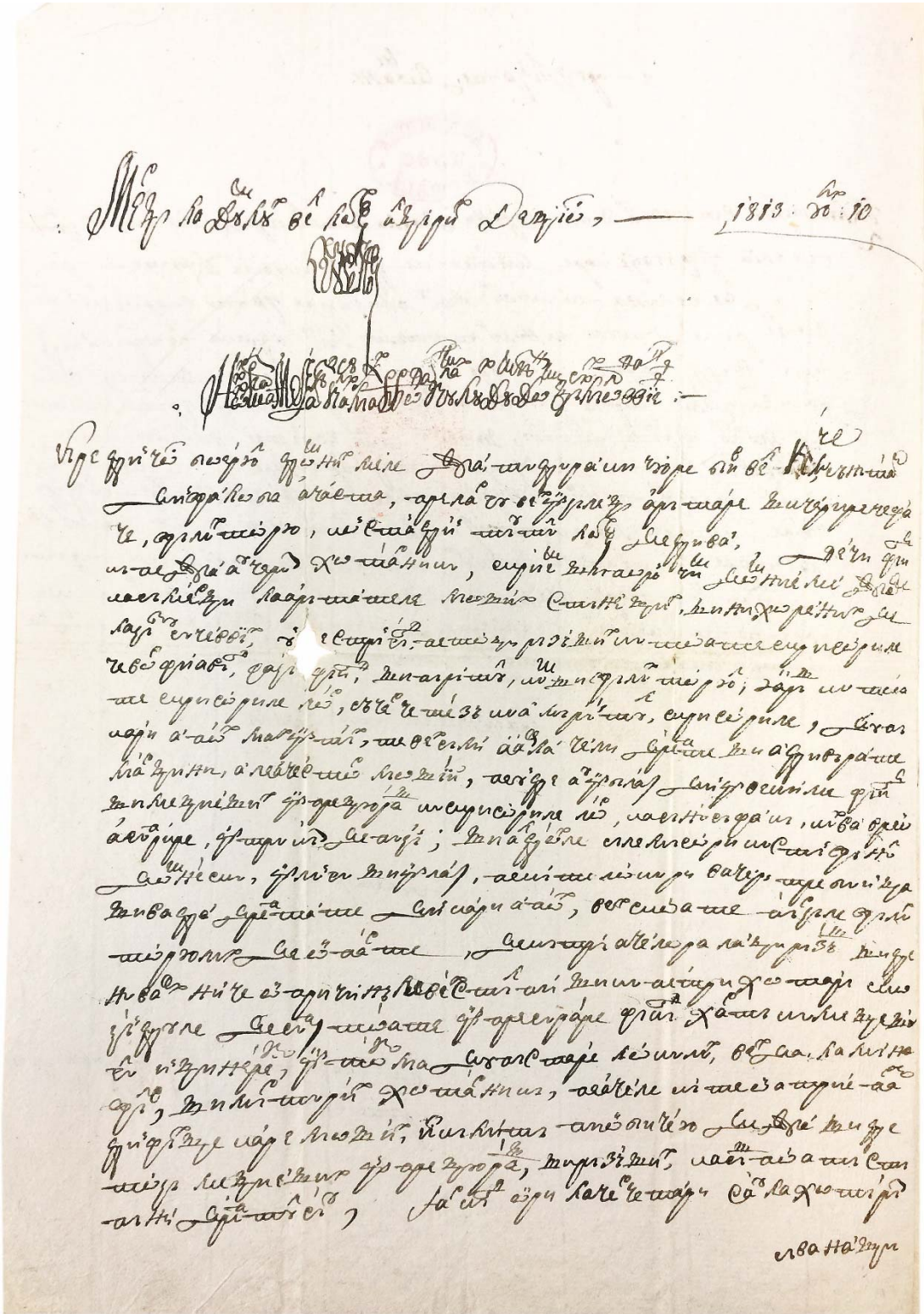

Fig. 2b. Documentul din 1813 (f. 1v)

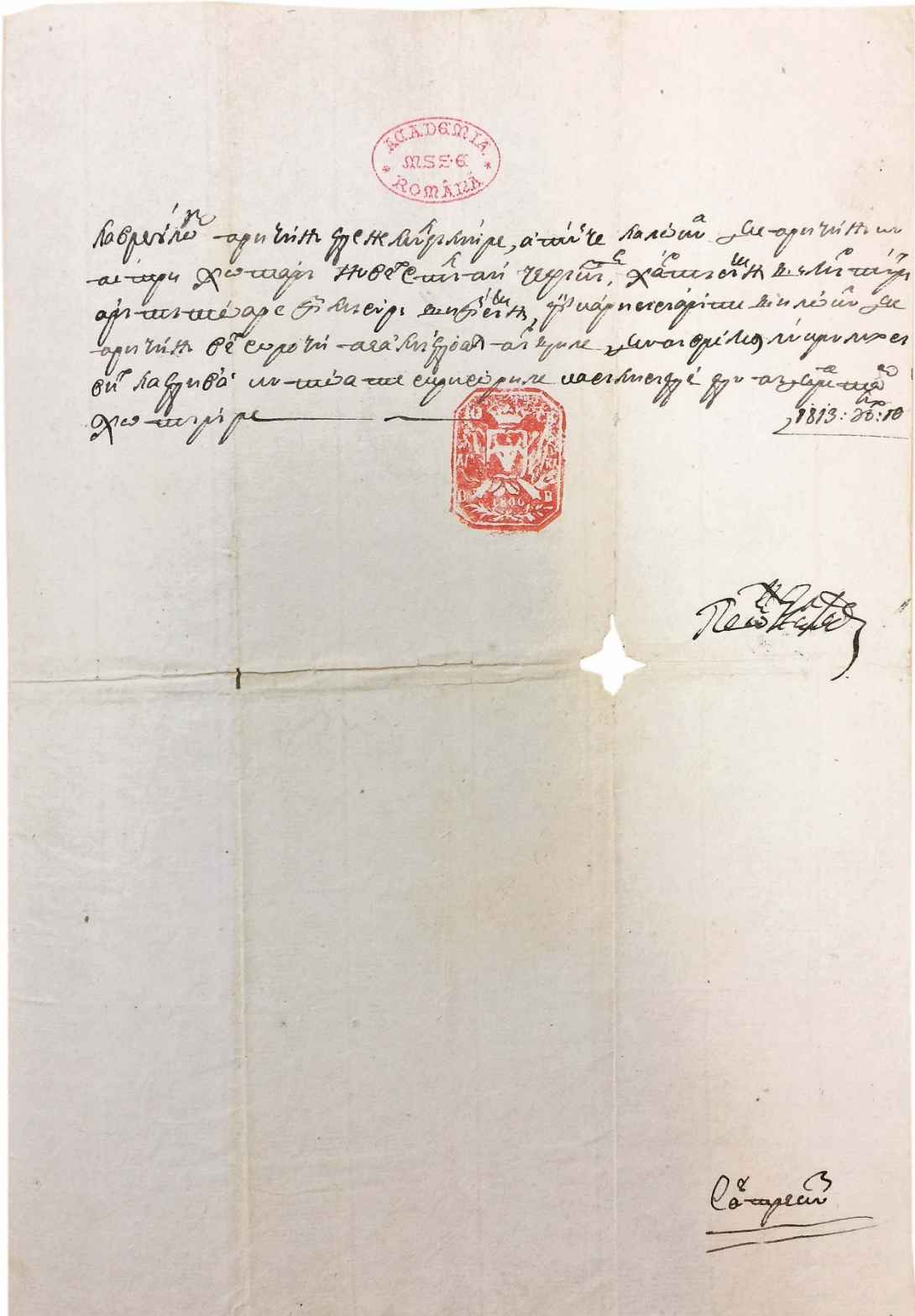

Fig. 2c. Documentul din 1813 (f. 2r)

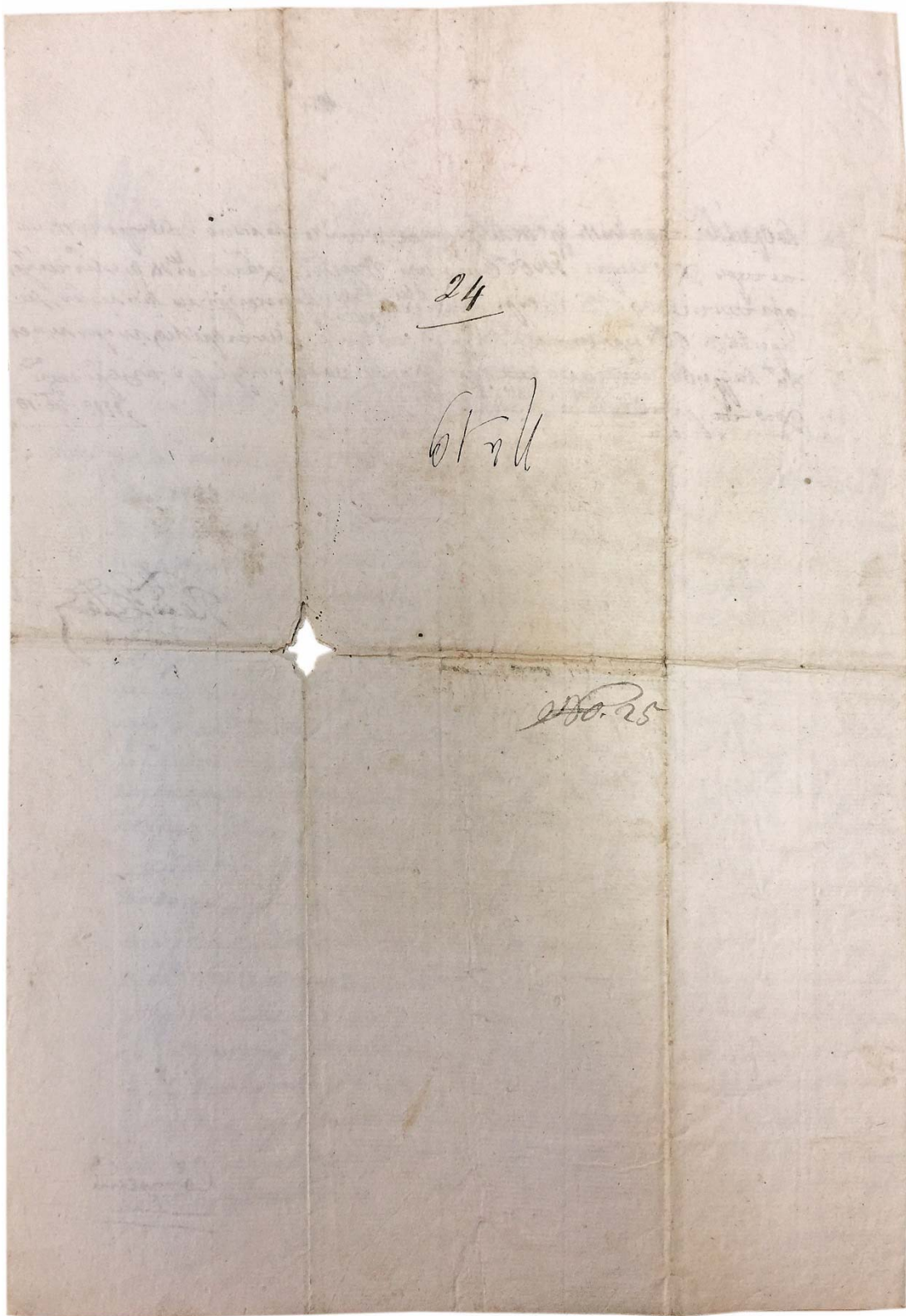

Fig. 2d. Documentul din 1813 (f. 2v)

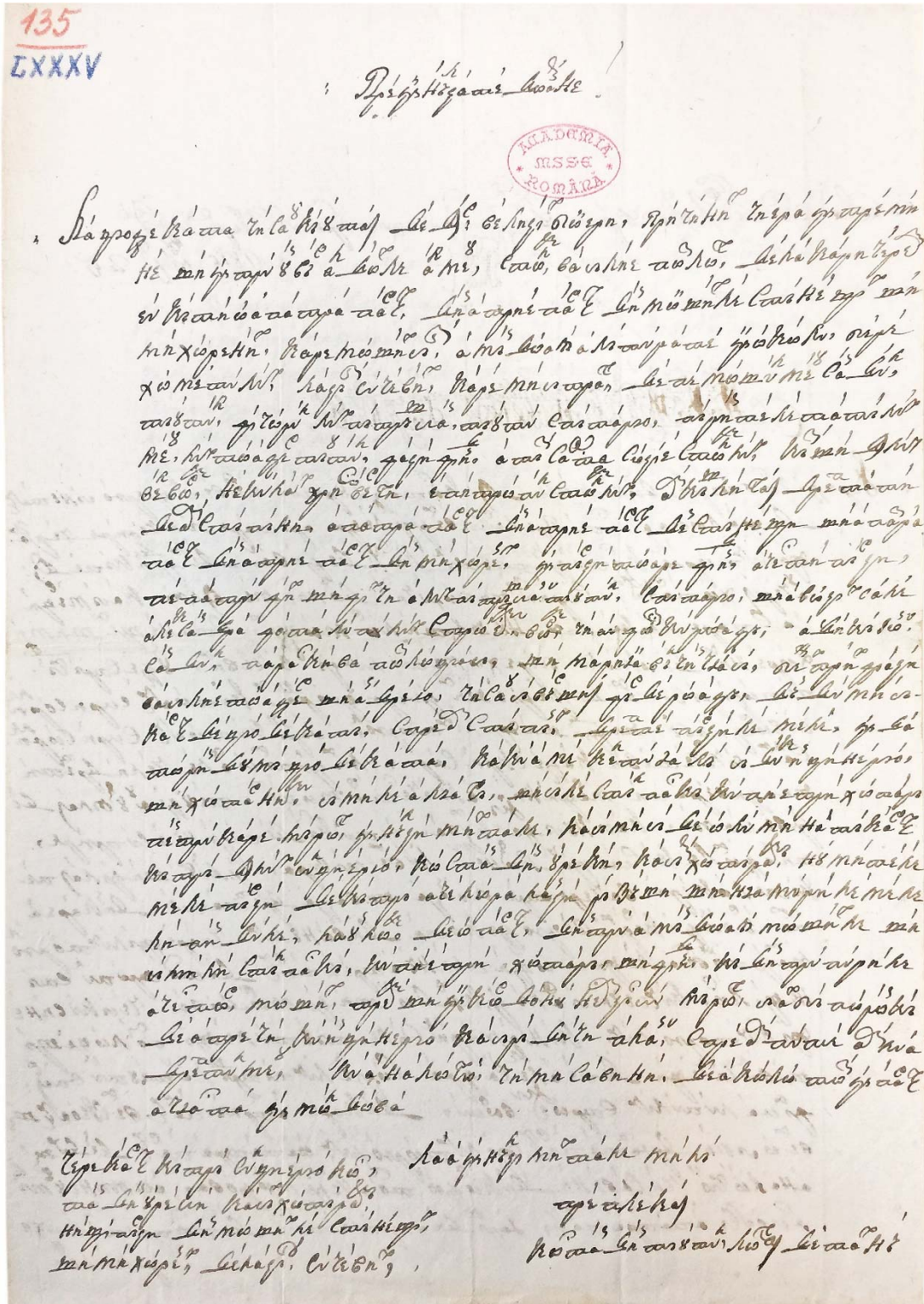

Fig. 3a. Documentul din 1815 (f. 1r)

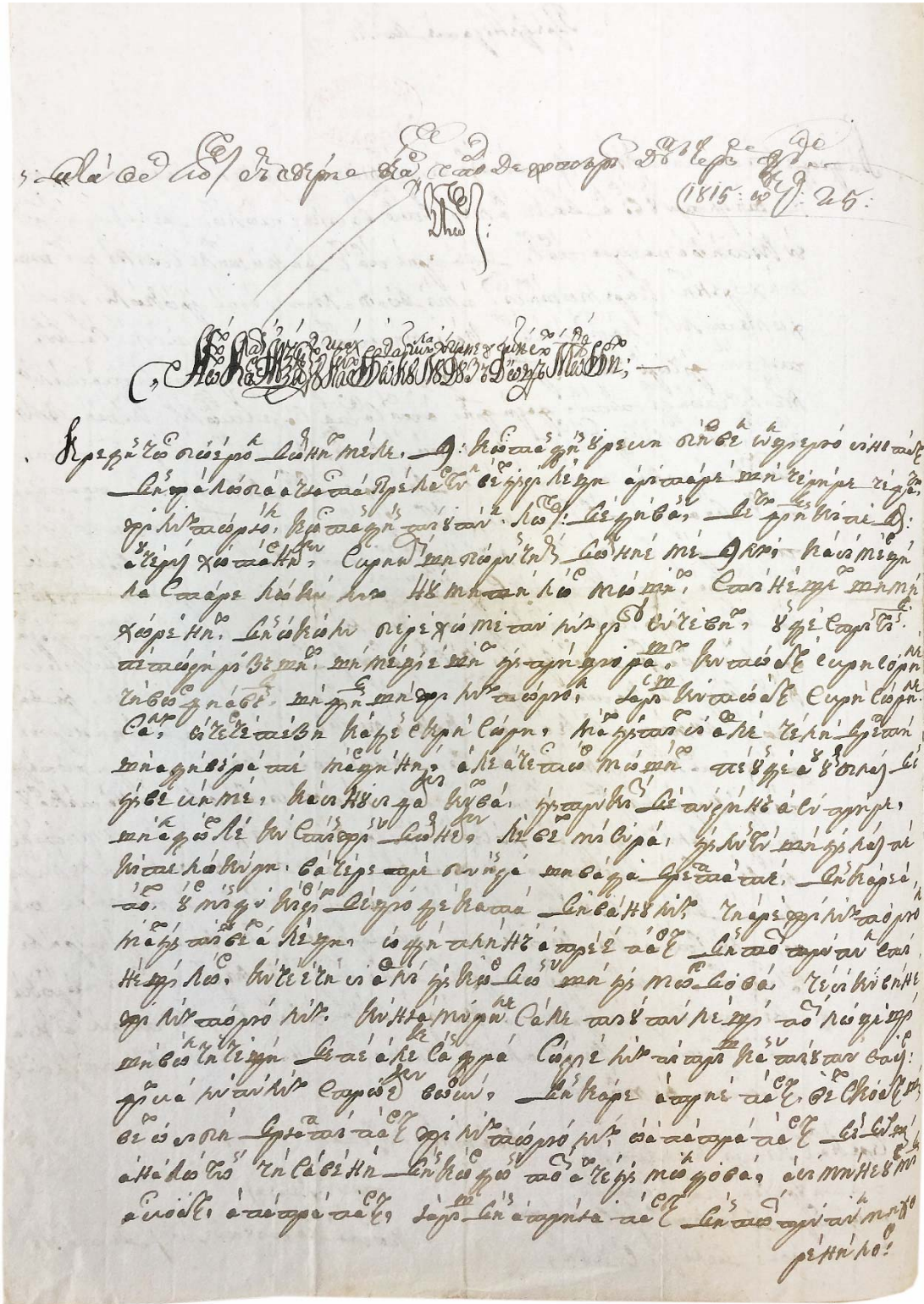

Fig. 3b. Documentul din 1815 (f. IV)

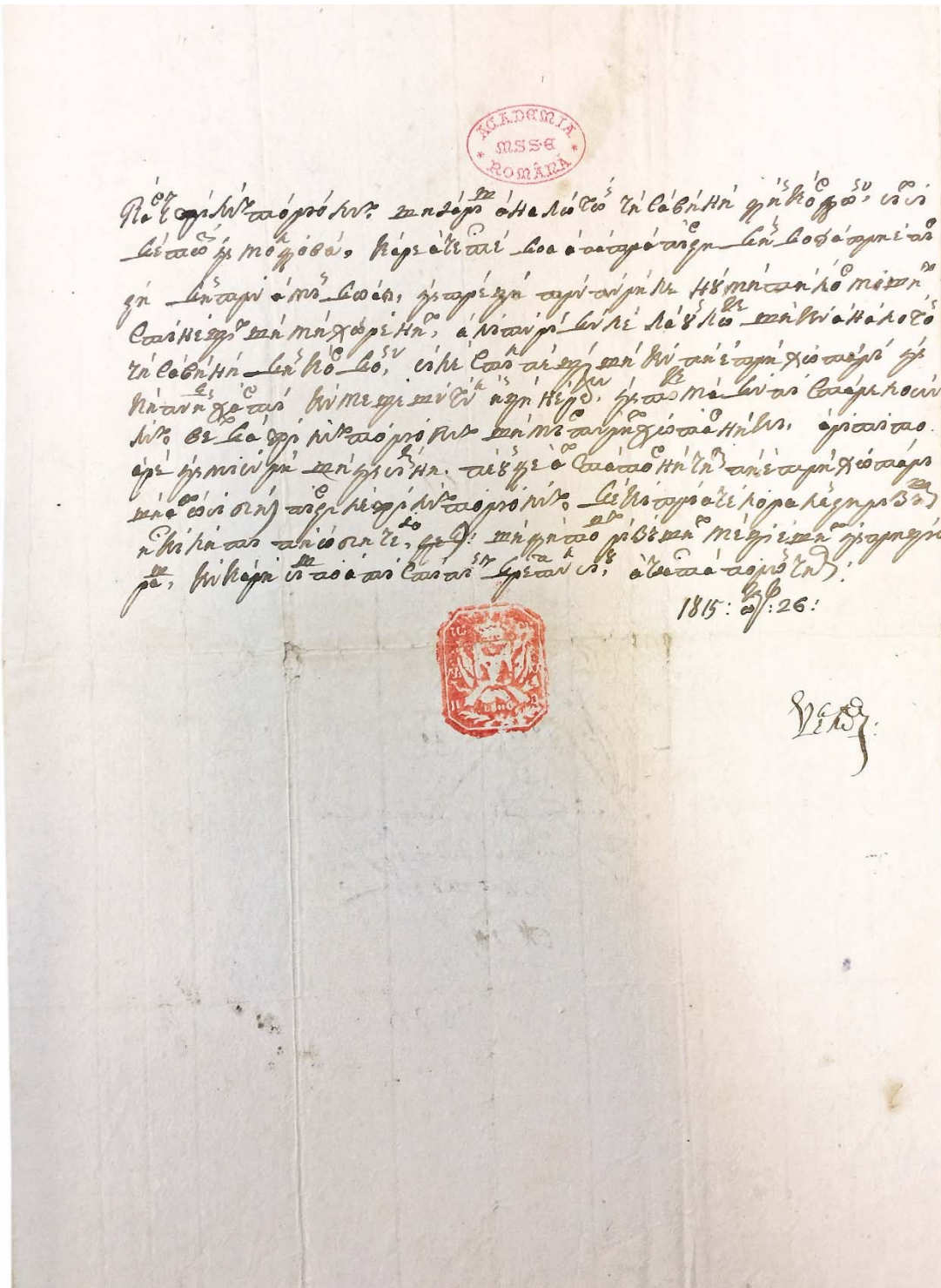

Fig. 3c. Documentul din 1815 (f. 2r)

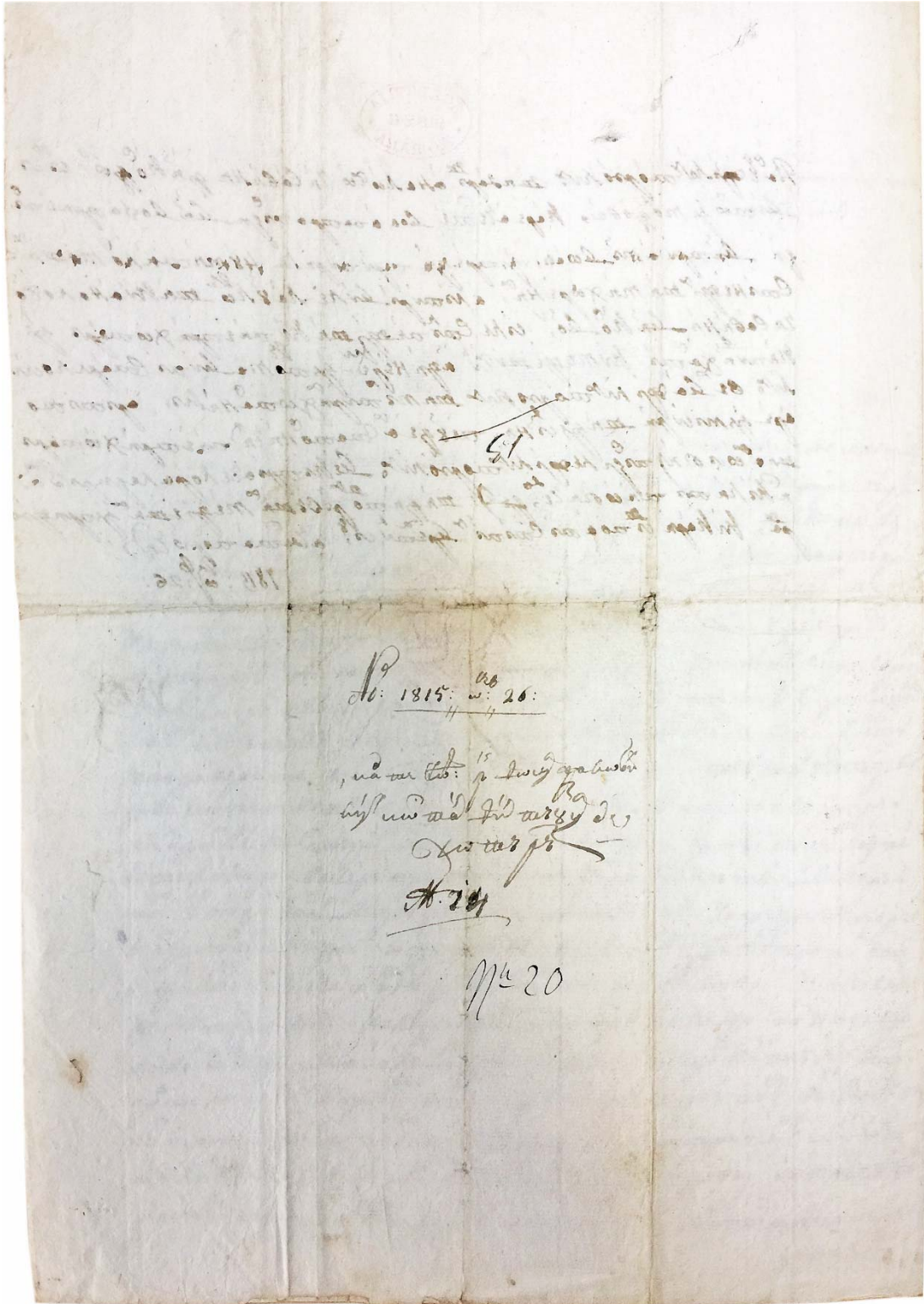

Fig. 3d. Documentul din 1815 (f. 2v)

Fig. 4b. Documentul din 1816 (f. 2v)